

VERSLAG

Vergadering:	Tafel Landbouw en landgebruik, nr. 1
Datum en tijd:	8 maart 2018, 15.30 uur
Plaats:	SER-gebouw, Den Haag
Aanwezig:	[REDACTED] (VNG), [REDACTED] (IPO), [REDACTED] (SNM), [REDACTED] (FNLI), [REDACTED] (Rabobank), [REDACTED] (BO Akkerbouw), [REDACTED] (IPO), [REDACTED] (VBNE), [REDACTED] (LNV) [REDACTED] (UvW), [REDACTED] (LIDL), Marjolein Sonnema (LNV), [REDACTED] (LTO Glaskracht), [REDACTED] (Natuurmonumenten), [REDACTED] [REDACTED] (LTO Nederland)
Secretariaat:	Pieter van Geel (voorzitter), [REDACTED] (SER), [REDACTED] [REDACTED] (PBL), [REDACTED] (LNV)

Proces algemeen:

- In het Klimaatberaad zijn een aantal uitgangspunten besproken:
 - 'Vergisting' wordt besproken aan de tafel landbouw en landgebruik
 - Van 'Geothermie' is nog niet duidelijk in welke opdracht dat wordt meegenomen.
 - Dwarsverbanden tussen tafels en met doorsnijdende thema's worden gedurende het proces afgestemd, met betrokkenheid van het Klimaatberaad.
 - De kaders van het Regeerakkoord zijn het vertrekpunt voor de tafels. Als tafels vinden dat andere maatregelen beter zouden passen binnen de doelstellingen van het beleid dan staat het kabinet er open voor om die in de afwegingen te betrekken.

Samentelling tafel Landbouw en Landgebruik:

- Het Klimaatberaad heeft beslissingen genomen over de samenstelling van de tafels:
 - VNG zal aan alle tafels vertegenwoordigd zijn
 - De vakbeweging zal aan alle tafels vertegenwoordigd zijn. Het Klimaatberaad neemt het initiatief om de vertegenwoordiging per tafel vast te stellen.
 - Natuur- en milieuorganisaties zullen ook aan alle tafels vertegenwoordigd zijn, maar niet voor alle organisaties is plek aan elke tafel. Aan de tafel landbouw en landgebruik zal Stichting Natuur & Milieu de geleding vertegenwoordigen.
 - Het Klimaatberaad roept de tafel op young professionals zoveel mogelijk bij hun werk te betrekken.
 - In de tweede week van maart wordt de samenstelling van de tafels definitief vastgesteld. De deelnemers ontvangen persoonlijk een uitnodigingsbrief.
 - De tafels zijn vrij om te werken met werkgroepen, klankbordgroepen of agendaleden. Leden daarvan kunnen inbreng hebben maar zijn geen lid van de tafel.

- De tafel besluit om niet te werken met plaatsvervangende leden.

Deelthema's:

- De tafel besluit werkgroepen in te stellen voor 4 deelthema's:
 - Vergisting: het gaat zowel om monomestvergisting als vergisting in de keten en andere soorten klimaatvriendelijke mestbewerking.
 - Glastuinbouw: het gaat onder meer om bedrijfsspecifieke klimaatprikkelers voor glastuinbouw ondernemingen en inpassing van glastuinbouw in lokale CO₂- en energie infrastructuur.
 - Verduurzaming landbouw: het gaat onder meer om modernisering van stallen
 - Landgebruik: centraal staat opvang van broeikasgassen, inclusief een aanpak van veenweidegebieden. Er zal ook aandacht zijn voor adaptatie.
 - Innovatie.
- Andere aandachtspunten die zijn genoemd: circulaire economie en kringlooplandbouw, biodiversiteit, monitoring en meting, financieringsmodellen.
- Deelnemers pleiten er voor om maatregelen ook te bezien vanuit een integrale benadering en langetermijnvisie op de sector. In dit verband wordt ook gewezen op de regionale klimaatstrategieën.
- **Actie:** Het secretariaat stuurt begin volgende week conceptopdrachten per deelthema aan de deelnemers. Eventueel commentaar kan uiterlijk 15 maart worden aangeleverd bij het secretariaat. De voorzitter stelt de opdrachten op 16 maart vast.
- **Actie:** Voor zover nog niet afgehandeld zal het secretariaat actiepunten uit het oriënterend beraad verwerken in een aangepast procesvoorstel.

Logistieke zaken:

- Vergaderstukken en achtergronddocumenten worden via sharepoint gedeeld.
- De leden geven aan geen bezwaar te hebben ook de contactgegevens via sharepoint te delen.
- **Actie:** Het secretariaat stuurt de leden inloggegevens voor sharepoint.

Planning:

- Het PBL zal tijdens de volgende bijeenkomst een startnotitie presenteren met daarin de definitieve reductieopgave ten opzichte van staand beleid.
- De partijen aan tafel streven ernaar voor 27 april het eens te worden over de hoofdlijnen.
- Uitgangspunt is dat de tafel voor 1 juli zijn werkzaamheden afrondt.
- De volgende bijeenkomst is op 28 maart van 15.30 tot 18.00u.
- **Actie:** Het secretariaat zal op korte termijn een doodle enquête uitdoen om vergaderdata vast te kunnen stellen voor de overige bijeenkomsten.

VERSLAG

Vergadering: , nr.

Datum en tijd: , uur

Plaats:

Aanwezig:

(VNG), (LNV), (NZO), (SNM), (Nevedi), (FNLI), (AgroNL), (BO Akkerbouw), (IPO), (VBNE), (LNV), (UvW), (AgroNL), (LTO Nederland)

Secretariaat:

Pieter van Geel (voorzitter), (SER), (PBL), (LNV)

Afwezig zijn (IPO), (VNG), Marjolijn Sonnema (LNV), (LIDL), (Greenport), (LTO Glaskracht) en (Natuurmonumenten). heeft per e-mail input aangeleverd (zie bijlage).

Samenstelling tafel:

- vertegenwoordigt Nederlandse zuivelondernemingen.
- vertegenwoordigt Nederlandse diervoederbedrijven.
- en zitten aan tafel namens AgroNL.

Plan van Aanpak:

- Er komt nog een wenk vanuit het klimaatberaad over wat van welke tafel wordt verwacht ten aanzien van biogas.
- De scope van de opdracht aan de tafel is – in afwijking van wat in de opdracht staat - breder dan alleen niet-energiegerelateerde emissie. Juist in de glastuinbouw bestaat de opgave uit energiegerelateerde uitstoot opgave. Afspraak: er worden in het akkoordproces goede oplossingen verkend, die later uiteengerafeld kunnen worden
- Voor de doorsnijdende thema's ruimte en innovatie geldt een bottom-up benadering: tafels kunnen 'claims' indienen die vervolgens centraal worden afgewogen.
- Het **secretariaat** zal voor de volgende vergadering een notitie samenstellen over de relatie met bestaand beleid, o.a. Grondstoffenakkoord, het Agroconvenant en de recente aanvullende afspraken daarop, de Transitieagenda biomassa en voedsel, het bestuursakkoord klimaatadaptatie.
- Het klimaatberaad zal ficheformats opstellen die aan alle tafels kunnen worden gehanteerd ten behoeve van eenduidige bespreking op 'balansmomenten' in het klimaatberaad en vergemakkelijken van de integratieslag ten behoeve van het hoofdlijnenakkoord (1 juli). Zodra de formats beschikbaar zijn zal het **secretariaat** deze verspreiden.
- Voorstellen die worden gedaan zullen niet alleen worden gewogen op klimaatwinst, maar ook op onder meer kosteneffectiviteit, betrouwbare voedsel- en grondstoffenvoorziening, effect op biodiversiteit, lokale opgaven rond

leefomgevingskwaliteit, klimaatadaptatie en gevolgen voor werkgelegenheid en koopkracht (cf Kamerbrief 23 februari jl). Het format zal hiervoor wenken geven.

Werkgroepen:

- Er zijn in de vergadering suggesties gedaan voor (nieuwe) deelnemers aan werkgroepen. Het **secretariaat** zal een overzicht delen van contactgegevens van deelnemers aan de werkgroepen.
- Met name in de werkgroep over voedselconsumptie speelt gedragsverandering een rol. Ook aan andere tafels zal gedragsverandering een belangrijk thema zijn. De **voorzitter** zal aandacht voor dit thema vragen in het klimaatberaad.
- Werkgroepen rapporteren zo mogelijk per voorstel volgens de drieslag: via 'klimaatambitie 2030', 'wat zijn acties die actoren zelf op kunnen en willen nemen', 'welke proefprojecten en pilots zijn nodig / wenselijk' en wat zou het Rijk in randvoorwaardelijke sfeer moeten bijdragen ((beleid en financiering) . Daarnaast zal ook het verband met de opgave na 2030 gelegd worden ('locked ins' voorkomen).
- Werkgroepen betrekken zelf de actiegerichte klimaatopties (KALL 11) bij hun werkzaamheden.
- De werkgroep Minder Methaanuitstoot Mestopslagen zal ook afstemmen met de werkgroep Koolstof en Landbouwbodems (en omgekeerd) en zal zorgen voor aandacht voor bedrijfseconomische aspecten.
- De werkgroep Veenweidegebieden zoekt eveneens afstemming met de werkgroep Koolstof en Landbouwbodems.
- De werkgroep Bomen, Bos en Natuur legt de focus op beheer en adresseert de mogelijkheid van koolstofopslag in producten (evt cross over met houtbouw in gebouwde omgeving). Wat dat laatste betreft zal biomassa worden behandeld in de overkoepelende taakgroep en aan de tafel Gebouwde Omgeving zal houtbouw worden overgelaten. Trekkerschap wordt aan VBNE gelaten.
- De werkgroep Verduurzaming landbouw staat klaar om middels 4 bijeenkomsten tot een product te komen, en zal in lijn met de visie die het Rijk aan het ontwerpen is met voorstellen komen.
- De werkgroep Innovatie richt zich op innovatievoorstellen tot 'not yet proven technology' en de vraagt de overige werkgroepen aandacht te geven aan benutting van 'proven technology' (innovatie waarvoor alleen nog doorontwikkeling nodig is.). Er zal een nadere duiding van deze begrippen komen aan de hand van de theorie van 'readyness levels' vanuit de werkgroep Innovatie. Vergadering vraagt een bredere analyse dan alleen innovatie in de Topsectoren.
- Suggestie is dat FLNI en/of LIDL (CBL) de werkgroep Voedselconsumptie zullen voorzitten en niet het secretariaat.
- Vraag vanuit de Tafel is om aandacht te vragen voor uitwerking van nieuwe financieringsmechanismen, zoals ook in eerder SER advies verkend zijn. Secretariaat zal deze wens overbrengen.

Presentatie PBL:

- De presentatie van PBL is beschikbaar op sharepoint.
- De nieuwe doorrekening van PBL zal binnenkort worden besproken in de ministerraad. Daarna zal het **secretariaat** de notitie verspreiden.
- De startnotitie PBL zal de ingaan op spelregels met betrekking tot doorrekening van maatregelen door PBL.
- De reductieopgave van de tafel is berekend ten opzichte van een referentie (2016) waarin staand beleid is meegenomen.
- Om lock ins te voorkomen zal de tafel ook een perspectief op landbouw en landgebruik in 2050 bij de beoordeling van maatregelen betrekken.

Planning:

- Het klimaatberaad zal op 9 mei voor de eerste keer 'het net ophalen' en voorstellen van de verschillende tafels bespreken. Prettig om tijdens de bijeenkomst van 24 april al een outline, mede op basis van voorwerk vanuit de werkgroepen te kunnen bespreken.
- Voorzitter biedt zijn beschikbaarheid aan voor nadere kennismaking en / of verdiepende gesprekken.

Bijlage - Schriftelijke inbreng Natuurmonumenten

1. Kies voor oplossingen die een positieve bijdrage leveren aan verbeteren biodiversiteit én aan het verminderen van de uitstoot van CO₂. Én-én in plaats van of-of. We vinden het van belang dat die bijdrage aan biodiversiteit (of zoveel mogelijk voorkomen van schade aan biodiversiteit) ook in de andere vier Klimaattafels wordt geborgd. Dit is een onderwerp voor het klimaatberaad.
2. Uiteindelijk is draagvlak essentieel. We kunnen in deze fase echter nog niets uitsluiten, maar moeten alle oplossingen overwegen. In de verkenning (KALL O2) worden maatregelen opgesomd. Focus ligt nu echter op mestverwerking, dat is in deze fase nog niet nodig. We moeten in eerste instantie kijken naar effectiviteit van alle beschikbare maatregelen. De oplossing om de veestapel in balans te brengen met de hoeveelheid grond is een zeer effectieve maatregel die we moeten onderzoeken en bespreken.
3. Ik wil pleiten voor het aanbrengen van een voorkeursvolgorde in maatregelen. Waar mogelijk kiezen we voor maatregelen die aantoonbaar CO₂ verminderen én positieve gevolgen hebben voor de biodiversiteit. Daarna kijken we naar maatregelen die CO₂ verminderen en een neutraal effect hebben op biodiversiteit. Maatregelen die CO₂ verminderen maar een negatief effect hebben op biodiversiteit verdienen niet de voorkeur. Dit punt hangt nauw samen met het eerste punt.
In vernetting van veenweide gebieden bijvoorbeeld, kunnen we kiezen voor een maatregel als drukdrainage. Deze zal absoluut een positieve impact hebben op het vasthouden van CO₂, maar niet op biodiversiteit (weidevogels) en landschap. Weidevogelbeheer door hoge zomerpeilen, hoogveenherstel, bufferzones om hoog- en laagvenen e.d. zou ik ook graag als mogelijke maatregelen willen aandragen.
4. Blue carbon (vastleggen van koolstof in mariene ecosystemen) verdient aandacht in dit klimaatakkoord. Hier liggen kansen. Wellicht is dit een punt voor de tafel innovatie. Bureau Waardenburg en / of Deltares zijn actief op dit onderwerp en kunnen inhoudelijk hier inbreng op leveren.
5. Ik pleit ervoor om de landarealen die geen natuur of landbouwgrond zijn niet te vergeten. Ik denk daarbij aan sportvelden, parkeerplaatsen, oprijlanen, braakliggende gemeentegrond, dijken. Door na te denken over klimaatslim inrichten van deze gebieden (bijvoorbeeld groenbeleid van gemeentes?) is wellicht ook winst te halen in het terugdringen van CO₂ uitstoot. We gaan er nu vanuit dat dit wordt meegenomen in de werkgroep bomen, bos en natuur.
6. In de werkgroep bomen, bos en natuur moeten we het ook hebben over het langdurig vasthouden van CO₂ in terreinbeheer. Het gaat dan om bv hout, maar ook om duurzame toepassing van maaisel en plagsel (bioblocks, potgrond,...).

Tenslotte een algemene opmerking over de ambitie in CO₂ reductie voor deze tafel. Ik vind het jammer om te constateren dat de ambitie om 6,5 mton is teruggeschoefd naar een reductie van 3,5 mton. Hopelijk kunnen we gezamenlijk besluiten om de ambitie weer op te schroeven.

VERSLAG

Vergadering: , nr.

Datum en tijd: , uur

Plaats:

Aanwezig: [redacted] (LNV), [redacted] (NZO), [redacted] (IPO), [redacted] (VNG), [redacted] (FNLI), [redacted] (SNM), [redacted] (AgroNL), [redacted] (BO Akkerbouw), [redacted] (IPO), [redacted] (VBNE), [redacted] (LNV), [redacted] (UvW), [redacted] (LIDL), [redacted] (LTO Glaskracht), [redacted] (AgroNL), [redacted] (Natuurmonumenten), [redacted] (LTO Nederland)

Toehoorders: [redacted] (H+N+S landschapsarchitecten), [redacted] (H+N+S landschapsarchitecten), [redacted] (Rabobank)

Secretariaat: Pieter van Geel (voorzitter), [redacted] (SER), [redacted] (PBL), [redacted] (LNV)

Afwezig: [redacted] (NAJK), [redacted] (Nevedi), [redacted] (Greenport)

Samenhang beleidsdossiers:

- Desgevraagd geeft [redacted] aan dat het kabinet de tafels heeft gevraagd om beleid voor circulaire economie waar mogelijk te koppelen aan voorstellen voor CO2-reductie.
- Binnenkort brengt het kabinet een nieuwe bodemstrategie uit. Ook hiervoor geldt dat het kabinet de tafels vraagt om beleid voor de bodem waar mogelijk te koppelen aan voorstellen voor CO2-reductie.
- Andere trajecten die van belang zijn voor de sectortafel zijn: green deal nationale koolstofmarkt en de Delta-aanpak Waterkwaliteit en Zoetwater (zie links op sharepoint).

Werkgroepen:

- De werkgroep Methaanuitstoot mestopslagen richt zich onder meer op:
 - Kringlopen sluiten door mest terug naar de bodem te brengen
 - Biogas
 - Rol en aandeel van verschillende technische opties (incl verdienmodellen) cf PBL notitie en Regeerakkoord
 Nadruk op uitrol van bestaande technologieën, rekening houdend met evt 'locked in' effecten agv andere klimaatmaatregelen.
- De werkgroep Verduurzaming Landbouw richt zich onder meer op:
 - Sluiten van kringlopen, door bijvoorbeeld grondgebondenheid
 - Betere bemesting gericht op lachgasreductie
 - Stallen: zowel uitrol van beschikbare systemen als systeemveranderingen
 - Optimalisatie veestapel

- o ontwikkeling verdienmodellen.

Ten behoeve van de werkgroep zal **het PBL** een quick scan doen naar reductie van de veestapel.

De werkgroep komt op 14 mei om 10.00u in Utrecht weer bijeen met als thema 'omvang veestapel'. Ook leden van andere werkgroepen kunnen aansluiten.

- De werkgroep Veenweidegebieden richt zich onder meer op:
 - o Onderwater drainage
 - o Druk Drainage
 - o Nat houden/ beregenen
 - o Functie veranderen & nieuwe (biomassa) teelten ('paludicultuur')
 - o Peil beheer/peil differentiatie
 - o Klei in veen inbrengen
 - o Structuur/ sponswerking verbeteren
 - o Beperken roerende grond-bewerking

Er ligt een sterke relatie met waterbeleid (zoet water beschikbaarheid, zoute kwel etc), mogelijkheden voor toename weidevogels in beeld.

Dilemma: waarin te investeren op korte termijn, irt lange termijn mogelijkheden (logisch om te investeren, terug te verdienen?). Mogelijke overlap op thema 'moerige gronden' met volgende werkgroep.

- De werkgroep Koolstof en landbouwbodems richt zich onder meer op:
 - o Financierings- en beprijzingsmodellen ('privaat klimaatfonds' ?)
 - o Effecten van verschillende maatregelen, zoals: Minder ploegen, vangewas etc
 - o Koppeling landbouw en biodiversiteit tbv verwaardiging maatschappelijk dienst
- De werkgroep Bomen, bos en natuur richt zich onder meer op:
 - o Bosuitbreiding
 - o Gebruik van producten (hout, olifantsgras) in de gebouwde omgeving en industrie
 - o Meer bomen in Nederland (ook: meer bomen in natuur)
 - o Voorkomen 'ontbossing'

Nadruk op ontwikkeling verdienmodellen.

- De werkgroep Glastuinbouw richt zich onder meer op:
 - o Geothermie
 - o Systeemintegratie
 - o Besparing
 - o CO2-voorziening
 - o Restwarmte
 - o Elektrificatie
- De werkgroep Innovatie richt zich onder meer op uitrol van bestaande technologieën en ontwikkeling van nieuwe technologieën in:
 - o Landbouw & landgebruik
 - o Water (productie in water/processen in water)
 - o Rioolzuivering
 - o Overig landgebruik (natuur)
 - o Glastuinbouw
 - o Sturingsmodellen
- De werkgroep Voedselconsumptie richt zich onder meer op:
 - o Rol producenten in eiwittransitie
 - o True pricing
 - o Voedselverspilling
 - o Communicatie richting consument
 - o Aansluiting bij andere leefstijlinitiatieven

Ruimte:

- [REDACTED] van H+N+S landschapsarchitecten gaf een korte presentatie (zie bijlage)
- [REDACTED] stelt een hard copy beschikbaar van de publicatie *Klimaat, energie, ruimte*. Op verzoek zal **het secretariaat** deelnemers een hard copy toesturen.
- **Werkgoepen** kunnen een afspraak maken met [REDACTED] en zijn collega's van H+N+S landschapsarchitecten. Zij kunnen de werkgroepen adviseren of ondersteunen met tekenen, karteren en analyseren.

Aanpak betrekken samenleving:

- Het klimaatberaad zal op verschillende manieren proberen ook andere partijen en belanghebbenden te betrekken:
 - Op 26 april zal de website Klimaatakkoord live gaan. Op deze website zal algemene informatie worden gegeven over de organisatie van het Klimaatakkoord, de deelnemers aan alle (sub)tafels en het proces op hoofdlijnen. Op de website wordt de mogelijkheid geboden om door middel van een reactieformulier een suggestie voor de tafels aan te dragen danwel om een vraag te stellen. Tevens zullen online chat-sessies worden georganiseerd met de voorzitter
 - Naast de verschillende partijen die aan de hoofd- en subtafels zitten, zijn er ook partijen die zich gemeld hebben om bij te dragen maar die niet aan een tafel vertegenwoordigd zijn. Mogelijk zal specifiek voor deze partijen en voor het MKB een aparte sessie worden georganiseerd in de 2e helft van mei. (Inmiddels is duidelijk geworden dat dat niet meer in de planning is opgenomen)
- Daarnaast kunnen tafels zelf een bijeenkomst organiseren. Afsproken wordt dat **het secretariaat** in de middag van 25 mei een bijeenkomst organiseert voor partijen die niet zijn vertegenwoordigd aan de sectortafel Landbouw & Landgebruik.
- Ook zullen initiatieven worden ondernomen om individuele landbouwers en terreinbeheerders bij het thema klimaat te betrekken. **Leden van de tafel** kunnen suggesties voor innovatieve manieren om dat te doen aanleveren bij het secretariaat.

Planning:

- [REDACTED] zal kijken of het mogelijk is dat minister Schouten aanschuift bij een van de komende tafelbijeenkomsten
- Op 9 mei zal het klimaatberaad 'het net ophalen'. Het secretariaat zal een geannoteerde inhoudsopgave onder de deelnemers van het klimaatberaad verspreiden om een indruk te geven van het proces aan tafel en van de doorsnijdende thema's. **Leden van de tafel** kunnen uiterlijk 3 mei bij het secretariaat commentaar aanleveren op de inhoudsopgave. Deze inhoudsopgave zal ook bij komende Tafelbijeenkomsten open staan voor commentaar.

VERSLAG

Vergadering: , nr.

Datum en tijd: , uur

Plaats:

Aanwezig: [redacted] (NAJK), [redacted] (NZO), [redacted] (SNM), [redacted] (Nevedi), [redacted] (AgroNL), [redacted] (BO Akkerbouw), [redacted] (VBNE), [redacted] (LNV), [redacted] (UvW), Marjolijn Sonnema (LNV), [redacted] (LTO Glaskracht), [redacted] (Natuurmonumenten), [redacted] (LTO Nederland)

Toehoorders: [redacted] (H+N+S landschapsarchitecten), [redacted] (H+N+S landschapsarchitecten), [redacted] (AgroNL)

Secretariaat: Pieter van Geel (voorzitter), [redacted] (SER), [redacted] (PBL), [redacted] (LNV)

Afwezig: [redacted] (IPO), [redacted] (VNG), [redacted] (FNLI), [redacted] (IPO), [redacted] (Greenport), [redacted] (LIDL), [redacted] (AgroNL)

Terugkoppeling klimaatberaad:

- Het klimaatberaad werkt aan een overkoepelend verhaal om de maatregelen van de verschillende tafels te verbinden. Zodra dat mogelijk is, zal dat verhaal aan de sectortafels worden voorgelegd.
- De positionering van een aantal thema's, waaronder biomassa, is nog onderwerp van discussie.

Verslag:

- [redacted] roept op ook het deltaplan Biodiversiteit mee te koppelen

Sectorale doelstelling:

- Voor de sector landbouw en landgebruik wordt vastgehouden aan de opgave uit het Regeerakkoord van 3,5 Mton, met daarbij de specificatie dat 2 Mton reductie moet plaatsvinden in de landbouw (methaan en glastuinbouw) en 1,5 Mton reductie in slimmer landgebruik.
- De 1,5 Mton reductie vanuit landgebruik telt niet mee voor het behalen van de 49% reductie.
- De sectortafel wordt ook gevraagd in kaart te brengen wat nodig zou zijn om een additionele reductie van 1,7 Mton in landgebruik te realiseren.
- Waar mogelijk kan het Gemeenschappelijk Landbouwbeleid (GLB) worden benut om invulling te geven aan de ideeën die aan de tafel ontstaan ter invulling van deze 1,7 Mton. Verwachtingsmanagement: Herziening van het GLB is voorzien in 2021, verwachting is dat operationalisatie mogelijk nog meer tijd vraagt, tot die tijd zou het met bestaande – al geormerkte inzet – moeten gaan.
- Het PBL-rapport *Referentieraming van emissies naar lucht uit de landbouw tot 2030* (zie achtergronddocumenten op sharepoint) uit 2016 omschrijft het

vastgestelde en voorgenomen beleid dat ook is verwerkt in het basispad van de startnotitie.

- ██████████ zal nagaan in hoeverre de berekeningen overeen komen met die van de WUR en van omliggende landen.
- ██████████ biedt aan om ook bilateraal in gesprek te gaan om te verduidelijken welke beleid nu wel en niet in het basispad verwerkt is. Uitnodiging glastuinbouw, NZO (en NeVeDi).

Werkgroepen

- Glastuinbouw:
 - De werkgroep rondt volgende week een pakket af gericht op klimaatneutraliteit in 2040.
 - Er is een consultatie uitgevoerd onder 200 experts.
 - Onderdelen van het pakket zijn:
 - Een gebiedsgerichte aanpak, dat een bijdrage vraagt van provincies;
 - CO2 voorziening tbv de teelt van gewassen
 - Integratie van de energievoorziening, dat om modernisering van kassen vraagt;
 - Optimale benutting van technologie zoals restwarmte en geothermie, wat afstemming vraagt met de tafels Industrie en Gebouwde Omgeving;
 - Voor de instrumentering denkt de werkgroep aan een koplopersregeling en behoud van (toegang tot) bestaande regelingen.
 - De werkgroep stelt als voorwaarde dat ook andere werkgroepen en tafels hun doel halen.
- Bomen, bos en natuur:
 - De werkgroep zal 18 mei de voorstellen afronden:
 - Belangrijk onderdeel is beter beheer zowel in landgebruik als landbouw.
 - Gekeken is verder naar uitbreiding van het areaal, maar dat is vrij duur.
 - Ook ontwikkeling van verdienmodellen blijkt complex te zijn.
 - Voor de instrumentatie wordt gedacht aan het nationaal natuurnetwerk
 - Aanhaken van de VNG is van belang.
- Veenweiden:
 - De werkgroep zal maatregelen in beeld brengen in 3 categorieën:
 - Maatregelen met draagvlak
 - Maatregelen met maatschappelijke consequenties
 - Maatregelen met maatschappelijke weerstand
 - Verwachting is 0,6 Mton te reduceren met technieken uit RA
 - Klimaatadaptatie, circulaire economie en natuurontwikkeling zullen zo mogelijk worden meegekoppeld.
 - Het voorstel van Winsemius wordt betrokken.
- Koolstof landbouwbodems:
 - De 19 maatregelen die het PBL heeft geïntensiveerd lijken op draagvlak te kunnen rekenen;
 - Onzekerheid bestaat wel over de potentie. Vooralsnog wordt uitgegaan van een extra vastlegging van 0,8 Mton;
 - In de instrumentering zal er onder meer aandacht zijn voor onderwijs.
- Verduurzaming landbouw:
 - De werkgroep doet voorstellen in 3 categorieën:
 - Voorlichting en onderwijs, zoals de kringloopwijzer
 - Technische maatregelen, zoals modernisering van stallen

- Systeemmaatregelen, zoals de 'bodem als ruimtelijke-orderingsprincipe'
- Consumptie:
 - De werkgroep richt zich op de Nederlandse consument en inventariseert opties langs 3 lijnen:
 - Ander dieet door gedragsbeïnvloeding;
 - Andere samenstelling van het dieet door een vervanging van dierlijke door plantaardige eiwitten;
 - Binnen het bestaande dieet verschuiving naar producten met een zo laag mogelijke voetafdruk.
 - Gezondheid is voor de werkgroep een randvoorwaarde
 - Gedragsverandering zal op korte termijn geen grote besparingen opleveren (ivm methodiek PBL).
 - Methodiek 'verduurzaming' van het Voedingscentrum wordt gebruikt als uitgangspunt.
 - Het rapport *Naar een houdbaar voedselsysteem* van de RLI zal worden betrokken
 - Werkgroep streeft naar integratie van onderdelen van Transitieagenda Voedsel en biomassa (voedselverspilling en eiwittransitie) in haar werk en onderzoekt mogelijk additionele inzet
 - Vraag om ook hout(consumptie) mee te nemen
- Innovatie:
 - De werkgroep organiseert vrijdagochtend 25 mei een 'out of the box' sessie
 - De werkgroep beschrijft de mogelijkheden tot de reductie van broeikasgassen op de lange termijn.
 - De verkenning van de maatregelen beperkt zich niet alleen tot de broeikasgasemissies van het primaire bedrijf, inclusief de categorie landgebruik, landgebruiksverandering en bosbouw, maar strekt zich uit over de gehele keten in de landbouw productie.
 - De werkgroep verspreidt via het secretariaat 2 stukken. Het doel van de stukken is om de inzichten vanuit de WUR in breder verband te delen, zodat de werkgroepen hiervan op de hoogte zijn en eventuele afstemming plaats kan vinden. De inhoud van deze stukken is echter nog niet met de leden van de werkgroep besproken. Ook gaat het niet om uitkomsten van de werkgroep, omdat (naast afstemming binnen de werkgroep) zoals aangegeven ook de uitkomsten van de out of the box sessie en het traject van de topsector Agri en Food hierin nog niet zijn verwerkt. Kortom het gaat om een concept, dat zo gebruikt moet worden. Om deze reden zijn de stukken niet geschikt om verder te delen, zoals tijdens de klimaattafel al is aangegeven.

Voorzitter concludeert dat de werkgroepen goed op weg zijn, maar ook tegen gedeelde hindernissen aanlopen (oa instrumentering).

Bijeenkomst 25 mei

- Op vrijdag 25 mei van 14.00 tot 17.00u vindt een bijeenkomst plaats met partijen die niet aan tafel vertegenwoordigd zijn.
- Jongerenorganisaties zullen een visie presenteren.

Planning:

- Het secretariaat zal mogelijk een extra vergadering eind juni plannen.

VERSLAG

Vergadering: , nr.

Datum en tijd: , uur

Plaats:

Aanwezig: [redacted] (NAJK), [redacted] (Natuurmonumenten), [redacted] (LNV), [redacted] (NZO), [redacted] (SNM), [redacted] (VNG), [redacted] (Nevedi), [redacted] (FNL), [redacted] (AgroNL), [redacted] (BO Akkerbouw), [redacted] (IPO), [redacted] (VBNE), [redacted] (LNV), [redacted] (UvW), [redacted] (LTO Glaskracht), [redacted] (AgroNL), [redacted] (LTO Nederland)

Toehoorders: [redacted] (H+N+S landschapsarchitecten), [redacted] (H+N+S landschapsarchitecten), [redacted] (AgroNL)

Secretariaat: Pieter van Geel (voorzitter), [redacted], [redacted] (PBL), [redacted]

Afwezig: [redacted] (Greenport), [redacted] (LIDL), Marjolijn Sonnema (LNV)

Terugkoppeling klimaatberaad

- Er is gesproken over de status van het hoofdlijnenakkoord dat er in juli moet zijn. Het gaat erom aan te geven wat kan en wat de voorwaarden daarbij zijn. De deelnemers aan tafel maken zich vervolgens sterk om dat in hun eigen organisaties realiteit te laten worden in de maanden daarna. Het Klimaataakkoord zelf moet er in december zijn.
- Biomassa: de lijn van het klimaatberaad is dat er voor biomassaproductie additioneel en lokaal ruimte is, maar dat het geen structurele oplossing is voor energieproductie. Het mag de landbouw niet verdringen. Het Klimaatberaad heeft een tafel overstijgende groep aangesteld die het onderwerp voorbereidt. Het secretariaat zorgt voor afstemming met de tafel Landbouw en Landgebruik.
- Bij de achtergronddocumenten op sharepoint is een achtergrondmemo van het PBL over biomassa te vinden.

Uitgangsnotitie PBL:

- Deze week heeft het PBL de uitgangspuntennotitie verspreid, waarin de extra verkenning voor landgebruik in is beschreven. De notitie is als vergaderstuk te vinden op sharepoint.
- Er is tevens een notitie over de krimp van de veestapel opgesteld. Deze is te vinden bij de achtergronddocumenten op sharepoint.
- Het PBL zal een oogharenexercitie uitvoeren op basis van de conceptfiches die er nu liggen. Daarbij zal het PBL de volgende aspecten wegen: Zijn alle emissies en vastleggingen in beeld die deze sector worden toegerekend?; Zijn daarbinnen alle potentiële benoemd?; Zijn de technische maatregelen in beeld?; Zijn de meest kosteneffectieve behandeld?; Zijn de maatregelen ruimtelijk inpasbaar?; Worden de maatregelen geïnstrumenteerd?; Is het aannemelijk dat met de

instrumentering de doelen / ambities gerealiseerd worden?; Welke (kwalitatieve beoordeling) afwentelingen en synergiën zijn met de maatregelen te verwachten?

- Desgevraagd geeft [REDACTED] aan dat het PBL niet alleen de focus legt op reductie van broeikasgas, maar in de beoordeling van maatregelen ook rekening zal houden met andere criteria zoals biodiversiteit en grondgebondenheid.
- HNS ([REDACTED]) en PBL zullen in overleg treden over ruimtelijke aspecten, en in het bijzonder mogelijke meekoppelkansen die daar ontstaan.
- Het PBL is op dinsdag 19 juni beschikbaar om vragen van tafelleden te beantwoorden.

Werkafspraken instrumentering fiches:

- De ingeleverde fiches bevatten veel kennis en kunde. Het gaat er nu om concrete ambities te formuleren. Voorzitterschap en secretariaat zullen trachten een samenhangend verhaal op te stellen waarin urgentie, kansen en mogelijkheden voor terreinbeheerders en boeren aan de orde zijn. De fiches zullen de nadere uitwerking aan dat verhaal geven.
- Voorzitter en secretariaat zullen een aantal tafelleden benaderen voor bilateraal overleg op korte termijn.
- Eind juni is er een Kamerdebat over de toekomst van de landbouw. De conceptkamerbrief voor dat debat zal worden geagendeerd voor de bijeenkomst van 18 juni.

Bespreekpunten fiches:

- Landbouw: Krimp van de veestapel is geen doel op zich maar de resultante van discussies in andere werkgroepen (o.a. methaan, innovatie) en beslissingen ten aanzien van bijvoorbeeld grondgebondenheid en biodiversiteit.
- Landbouw: Of mestoxidatie een optie voor de langere termijn kan worden, hangt onder meer af van innovaties op dat terrein.
- Landbouw / methaan: Rond inzet mestvergistings als denkbare oplossing is nog geen overeenstemming.
- Landgebruik: Op het gebied van landgebruik zijn veel (technische) maatregelen in beeld gebracht. Financiering en ontwikkeling van verdienmodellen vraagt nog aandacht.
- Landgebruik: De relatie met REKS-en en LULUCF moet nog nader worden uitgewerkt. Duidelijk is dat dit regiospecifiek uitgewerkt moet worden, waarmee mogelijk ook nieuwe verdienmodellen in beeld gaan komen.
- Landgebruik: In de fiches zijn nog geen voorstellen in beeld gebracht om te voldoen aan de additionele opgave van 1,7 Mton.
- Energie: Het secretariaat gaat na of het energieverbruik van landbouwwerktuigen aan de tafel mobiliteit wordt meegenomen en zorgt voor een concept-invulling van de 'PM' paragraaf (oa zon PV, varkens en pluimvee etc).
- Voedselconsumptie: door humane gezondheid als randvoorwaarde te nemen, ligt de focus van de werkgroep niet alleen op vermindering van de footprint, maar worden ook nutritionele waarde meegenomen ('gezondheid als randvoorwaarde').
- Voedselconsumptie: de voedselverwerkende industrie prefereert de carbon footprint boven true price.
- Secretariaat zal in gesprek gaan met vertegenwoordiger voedselverwerkende industrie om de ambitie om emissiereductie 'realistisch doch ambitieus' te kwantificeren.
- Aandachtspunt voor secretariaat is om ook opties om tot +10% extra (indien naar ambitie Nederland als geheel naar 55% zal gaan) in beeld te houden.

- Twee hoofdaandachtspunten voor taakgroep financiering:
 - Ontwikkelen verdienmodellen en financiering voor de verschillende landgebruiksopties;
 - Financieringsconstructies voor technische maatregelen (stallen, glastuinbouw)

Bezoek minister Schouten:

- De minister benadrukt de waarde van de tafel: als we hier stappen zetten, kunnen we meters maken.
- Zij waardeert de inspanning van de partijen aan tafel.
- Zij roept op om ambitieus te zijn. Anders worden we straks ingehaald door de werkelijkheid.
- Vanuit de tafel wordt een compliment gemaakt voor de Bodembrief. Die sluit goed aan bij de klimaatopgave.
- Desgevraagd geeft de minister aan dat het aan haar is om te zorgen voor een goede afstemming tussen het hoofdlijnenakkoord van de sectortafel en de binnenkort te verschijnen toekomstvisie op de landbouw.
- De minister schetst het proces na juli: nadat het hoofdlijnenakkoord door het PBL is doorgerekend, is het aan de politiek om een visie op de voorstellen te geven. Vervolgens verwacht zij dat de leden van de tafel bij de nadere uitwerking worden betrokken.
- De minister roept op voorstellen zo concreet mogelijk te formuleren, zodat ze kunnen worden meegewogen in de besprekingen over de begroting voor 2019.

Werkgroep innovatie:

- De presentatie is opgenomen in de bijlage.
- De werkgroep heeft vooral de behoefte aan fundamenteel onderzoek in beeld gebracht. Meer praktisch onderzoek zit in de fiches.
- De werkgroep zal voorstellen doen voor een onderzoeksagenda (NWO) en een koppeling leggen met de fiches.

Ruimtelijke aspecten:

- Er komt een separaat rapport over de ruimtelijke aspecten.
- HNS heeft het op basis van de fiches het idee dat vanuit de ruimtelijke aspecten een aantal elementen in het advies van de sectortafel terecht zouden moeten/kunnen komen. Dat gaat om tenminste twee elementen:
 - Veel van de bedachte maatregelen kunnen pas geëffectueerd worden in gebiedsprocessen. Hierover zou voorgesorteerd moeten worden en het advies zou daarover iets moeten zeggen.
 - Dit is het moment om stelling te nemen over hoe de zonneakkers gebruikt kunnen worden als rugwind voor de boeren en de landbouwtransitie.
- Er moet nog het een en ander aan ruimtelijk onderzoek worden gedaan waarover het advies zich zou moeten uitspreken. Uit de wg koolstofvastlegging bv: over klimaatvriendelijk bodemgebruik en ze stellen een onderzoeksprogramma voor (om een streefbeeld te maken) en aansturing via de omgevingswet.
- Het secretariaat zal nader in gesprek gaan met HNS.

VERSLAG

Vergadering: , nr.

Datum en tijd: , uur

Plaats:

Aanwezig: (Natuurmonumenten), (NZO), (IPO), (SNM), (Nevedi), (FNL), (AgroNL), (BO Akkerbouw), (IPO), (VBNE), (LNV), (LIDL), Marjolijn Sonnema (LNV), (AgroNL), (LTO Nederland)

Toehoorders: (AgroNL), (H+N+S landschapsarchitecten), (NZO), (H+N+S landschapsarchitecten)

Secretariaat: Pieter van Geel (voorzitter),

Afwezig: (PBL), (NAJK), (VNG), (Greenport), (UvW), (LTO Glaskracht)

Proces:

- Het tussenresultaat van alle tafels en het Klimaatberaad wordt aangeduid als 'voorstel voor hoofdlijnen van het klimaatakkoord'. Dit document wordt op 10 juli door dhr. Nijpels aan minister Wiebes aangeboden en aan de pers gepresenteerd in aanwezigheid van alle tafelvoorzitters.
- De hoofdlijnen moeten nog worden doorgerekend en nader uitgewerkt, kabinet en Tweede Kamer moeten hun standpunt nog bepalen en partijen aan de sectortafels hebben zich nog niet gecommitteerd. De hoofdlijnen zijn echter niet vrijblijvend. Ze vormen het resultaat van diepgaand overleg en zijn richtinggevend voor de verdere uitwerking na de zomer.

Concept-kamerbrief:

- Een aantal partijen zal tekstvoorstellen aan LNV sturen.
- Inmiddels is duidelijk dat LNV afziet van een brief aan de Tweede Kamer voorafgaand aan het – ter discussie staande - AO op 26 juni.

Secretariaatsnotitie:

- De notitie wordt in algemene zin besproken:
 - Suggestie om maatregelen concreter te maken en zoveel mogelijk een verband te leggen met de klimaatvelop 2018.
 - Constatering dat veel nadruk ligt op veehouderij en weinig op akkerbouw.
 - Aanbod van Rijk om meer duiding te geven over zijn rol.
 - Vraag om een wenkend perspectief, dat voorlopers zeker stelt dat hun investeringen worden beloond.
 - Verzoek om sterkere aansluiting onderzoek en innovatie op huidige tekst

- Wens om aandacht te besteden aan communicatie richting boeren en terreinbeheerders.
- Suggestie om uitvoeringsprogramma's te benoemen in de tekst en aan te geven dat maatregelen in het landgebruik pas op termijn effect hebben.
- Conclusie dat de teksten zoveel mogelijk worden omgezet in actiegerichte formuleringen.
- Studie Landbouw en Veehouderij 2050:
 - Volgens PBL is er tot 2030 geen reductie veestapel nodig.
 - Het is wel belangrijk lock-in effecten te voorkomen, daartoe tijdig zicht op 2050 wenselijk.
 - Partijen kunnen zich vinden in een afspraak om onderzoek te doen naar scenario's / verdienmodellen, waarbij reductie de uitkomst kan zijn.
 - Bij dat onderzoek zou dan ook het globale perspectief betrokken moeten worden en is een gezamenlijke opdrachtgeverschap van partijen van belang.
- Veenweidegebieden:
 - Integratie van verschillende belangen is nodig.
 - Provincies voeren de regie.
- Vergisting en groen gas: De voorzitter concludeert dat vanuit deze tafel geen aanbod zal komen om grootschalig groen gas te leveren ten behoeve van energieproductie.
- Zonneweides:
 - Niet alleen voor projectontwikkelaars maar ook voor grondeigenaren en boeren kan het ontwikkelen van een zonneweide of zonneakker lucratief zijn.
 - Zelfs zonder SDE is het saldo tussen de bruto-opbrengsten en de toegerekende kosten hoger dan een hoogrenderende teelt als pootaardappelen.
 - Uitgangspunt voor de tafel is het cascaderingsprincipe waarin eerst de daken worden vol gelegd, daarna aangesloten wordt aan grote infrastructuur met de zonnepanelen, daarna het open water aan de beurt is en pas in laatste instantie een beroep wordt gedaan op landbouwgrond.
 - Dat principe zou ook moeten worden doorgetrokken in financiële regelingen zodat de cascade kan gaan werken en /of de opbrengsten van zonneweides een deel wordt afgeroomd dat in collectieve doelen kan worden geïnvesteerd.
- Voedsel:
 - De tafel kan zich vinden in de aangescherpte doelen uit de transitieagenda biomassa en voedsel.
 - Carbon footprint per product lijkt niet werkbaar. FNLI is wel bereid de footprint per productgroep transparant te maken en beziet nadere differentiatie binnen productgroep. Komt hier vrijdag a.s. op terug
 - CBL komt deze week met een voorstel wat supermarkten kunnen doen.
- NZO heeft een voorstel gedaan met betrekking tot zuivel. Het voorstel is te vinden bij de vergaderstukken op sharepoint (KALL/46). Appreciatie van de overige leden graag uiterlijk 22 juni.
- Agro NL, BO akkerbouw en LTO doen voorstel voor tekst over circulaire meststoffen. Het voorstel is te vinden bij de vergaderstukken op sharepoint (KALL/47). Appreciatie van de overige leden graag uiterlijk 22 juni.
- Agrifirm en AgroNL stellen voor om in juli een tekst over innovatie uit te werken gericht op instrumentering (TKI en NWO) en inbreng in bespreking klimaatenvolop 2019.

Ruimtelijke aspecten:

- Op basis van de fiches van de werkgroepen tekenen zich de volgende conclusies af:
 - Maar een deel van de maatregelen uit de tafel L&L zullen zorgen voor een zichtbare transformatie van het Nederlandse landschap.
 - Er zijn gebieden in Nederland waar diverse maatregelen van verschillende werkgroepen samenvallen en pas geëffectueerd kunnen worden in een gebiedsproces. Dit proces is essentieel om eigenaarschap bij lokale stakeholders en partijen te genereren.
- Er komt in juli een separate rapportage over ruimte die inzicht zal geven:
 - in hoe en waar klimaatmaatregelen een impuls kunnen leveren aan andere (soms moeizame) opgaves en processen in het landelijk gebied;
 - op welke gebiedsschalen met welke partijen uitoering gegeven kan worden aan die ruimtelijke klimaatmaatregelen;
 - in de verdienmodellen die dit voor diverse partijen oplevert;
 - mogelijkheden voor een integraal wenkend perspectief voor gebieden waar ruimtelijke opgaves samenvallen met klimaatmaatregelen.

Arbeid en scholing:

- geeft een presentatie over de taakgroep arbeid en scholing en schetst de behoefte zoals die uit de eerste reacties naar voren komt:
 - Dialoog met groen onderwijs
 - Aanpassen curriculum
 - Bijscholing van docenten
 - Verspreiding van kennis (bijeenkomsten, demonstratie, praktijkproefprojecten)
 - Stimuleren van innovatie
 - Aanpak om (vooral kleine) bedrijven bewust te maken en mee te nemen
- De leden van de tafel herkennen zich in het geschetste beeld
- De leden kunnen input (behoeftes, concrete projecten) aanleveren bij het secretariaat

Planning:

- Leden worden verzocht uiterlijk 22 juni input en tekstsuggesties aan het secretariaat te sturen.
- De komende weken zullen voorzitter en secretariaat bila's voeren met diverse tafelleden.
- De laatste bijeenkomst zal worden verzet en vindt plaats op 2 juli van 14.30 tot 17.00u.

VERSLAG

Vergadering: Landbouw en landgebruik, nr.8
Datum en tijd: , uur
Plaats:
Aanwezig: Pieter van Geel (voorzitter), (NAJK),
(Natuurmonumenten),
(PBL), (NZO),
(CBL), (IPO), (Natuur
& Milieu), (Nevedi), (FNLI),
(Rabo), (BO),
(IPO), (VBNE), (LNV),
(UvW), Marjolijn Sonnema (LNV),
(VNG Cie EKEM),
(LTO Nederland)
Secretariaat: (SER)
Notulist: (Het Notuleercentrum)

1. Opening en mededelingen

De *voorzitter* opent de bijeenkomst van de Sectortafel Landbouw en Landgebruik om 14.33 uur en heet iedereen welkom. Vorige week heeft een informele bijeenkomst plaatsgevonden om elkaar bij te praten over de voortgang van het proces en de beoogde resultaten weer scherp in beeld te krijgen.

2. Mededelingen

a. Wisselingen SER

, vandaag voor het eerst aanwezig, neemt namens het secretariaat van de SER de rol van over. Hij stelt zich kort voor.

b. Beraad

In het Beraad, het overleg tussen de vijf voorzitters van sectortafels en de heer Nijpels, zijn de volgende zaken besproken die hier van belang zijn.

- De komende tijd is op een aantal thema's sterkere onderlinge afstemming nodig tussen de verschillende sectortafels. Naast de reeds ingestelde cross-sectorale taakgroepen, worden daartoe extra taakgroepen opgericht, voorgezeten door een voorzitter van een van de 5 tafels en samengesteld uit 1 à 2 deelnemers per relevante sectortafel. Het aantal staat nog niet vast. Als hoofdthema's wordt o.a. gedacht aan biomassa, warmte en waterstof. Voor Landbouw en Landgebruik zijn met name de eerste twee van belang.
- De definitieve invulling van de werkgroepen is nog afhankelijk van de reactie van het Kabinet op de opdrachtformulering. Vooralsnog wordt uitgegaan van een verdeling in glastuinbouw, veehouderij en landgebruik.
- De verdere invulling van het proces bepalen de sectortafels zelf.

Het Beraad heeft er bewust voor gekozen zoveel mogelijk ruimte bij de sectortafels te leggen en hoopt vooral op toegevoegde waarde van de cross-sectorale taakgroepen.

c. PBL en Rijk t.b.v. planning

28 september a.s. wordt de presentatie van de stukken van PBL verwacht. Bij het Rijk geldt 28 september vooralsnog ook als streefdatum.

_____ geeft een kort vooruitzicht op de uitkomsten van de analyse die het PBL heeft gemaakt. Deze zien er in grote lijnen redelijk goed uit, onder voorbehoud van veel grote onzekere factoren. Ook het PBL constateert dat cross-sectorale afstemming nodig is.

_____ gaat in op de stand van zaken en ingekomen stukken.

- Er wordt een taakgroep Innovatie opgezet, bestaand uit vertegenwoordigers van de 5 sectortafels. _____ wordt als vertegenwoordiger vanuit LL genoemd.
- De taakgroep Werkgelegenheid en Scholing was al ingesteld voor de zomer. Ook hiervoor wordt een vertegenwoordiger gezocht. De invulling komt later deze vergadering ter sprake bij het procedurevoorstel van de voorzitter over bemensing van werkgroepen. Ook voor de brede publieksaanpak zal input worden gevraagd, de wijze waarop volgt in een later stadium.
- Er is een notitie van de Klimaat en Energiekoepel (KEK) ontvangen over het KA die op SharePoint wordt geplaatst. De notitie bevat een aantal suggesties en pleit o.a. voor meer ondersteuning van jonge ondernemers.
- Ook wordt een bidbook van startup solutions op SharePoint geplaatst. Via het secretariaat kunnen belangstellenden zich nog aanmelden voor het startups evenement in de Beurs van Berlage.

N.a.v. de tot nu toe besproken informatie zijn er enkele vragen en opmerkingen.

- _____ pleit voor meer aandacht voor de kosten en kostenverdeling en daarmee samenhangende zaken, mede aan de hand van de stukken van het PBL.
- _____ deelt mee dat over biomassa onder leveranciers en producenten veel vragen leven. Het is een goede zaak dat hier in een kleine werkgroep criteria voor worden vastgesteld en binnen de landsgrenzen samen naar oplossingen wordt gezocht.
- _____ vraagt wat bepalend is voor de timing van de afronding van het KA. De *voorzitter* kan daar geen voorspelling over doen. De behandeling door Kabinet en Tweede Kamer zijn van grote invloed op het proces, maar voorlopig gaan de sectortafels gewoon door met hun werk in eigen tempo.
Marjolijn Sonnema voegt op dit punt toe dat de EU voor het eind van een jaar een klimaatplan van alle leden verwacht. Dit plan kan echter naderhand nog worden aangepast. Dit traject wordt getrokken door EZK. Nadere informatie over de gang van zaken wordt opgezocht door _____ en gedeeld met de Tafel. **(actie)**
- _____ informeert hoe en waar de communicatie aan bod komt. Dit komt terug bij agendapunt 4c.
- _____ heeft een vraag buiten de orde van de vergadering, aangaande de noodzaak methaan te betrekken bij de plannen. Mede vanwege het gewenste draagvlak voor de maatregelen, bestaat er behoefte aan een antwoord van een autoriteit. Deze vraag sluit aan bij een eerder geuite wens van de voorzitter. _____ werkt al aan een antwoord. _____ heeft de vraag ook uitgezet binnen het PBL en biedt aan deze informatie door te geven aan de Tafel.

Samenstelling/vervanging leden sectortafel

De *voorzitter* vraagt begrip voor het feit dat de leden van de verschillende sectortafel zorgvuldig zijn geselecteerd. Wanneer veranderingen in lidmaatschap namens een organisatie gewenst wordt, verzoekt de voorzitter daarom dit met hem te bespreken en contact met het secretariaat op te nemen. Ook vaste plaatsvervangers dienen te worden aangemeld bij het secretariaat.

_____, namens de commissie Economie, Klimaat, Energie en Milieu (EKEM) van de VNG en voortaan vaste vervanger van _____, is voor het eerst

aanwezig, net als [REDACTED] van het Centraal Bureau Levensmiddelenhandel (CBL) die [REDACTED] voortaan vervangt.

3. Procesvoorstel: uitwerking KA-LL

a. Notitie secretariaat (KA-LL/61 en KA-LL/62)

b. Te betrekken: Visie LNV (KA-LL/63)

De *voorzitter* benadrukt dat de sectortafel niet gaat over de status en het proces van de visie LNV, maar deze bevat duidelijke aanknopingspunten bij het werk van de sectortafel waarop kan worden aangesloten.

Marjolijn Sonnema is verheugd dat deze algemene visie van de minister op de toekomst van de landbouw vorm krijgt en gedragen wordt door de hele coalitie. Dit houdt in dat de coalitie steun geeft aan het begrip kringlooplandbouw en de invulling daarvan, een belangrijke koerswijziging. Het doel is nu verder te werken aan het dichterbij brengen van de kringlooplandbouw. Aandacht voor het klimaat zit daarin verweven.

N.a.v. het procesvoorstel leveren de leden de volgende input.

- [REDACTED] waarschuwt voor spanning in de planning. Door het AO van 14 november komen de kaders van de Tweede Kamer pas laat in het proces beschikbaar. De *voorzitter* erkent dat dit niet ideaal is, de Tweede Kamer gaat echter over de eigen planning. Tijdens genoemd AO zal ook het werk van de KALL aan de orde komen.
- [REDACTED] vraagt of helder is wie eindverantwoordelijk is voor de gestelde doelen en of de kaders inspanningskaders betreffen of resultaatverplichtingen. Het zijn resultaatsverplichtingen, aldus de *voorzitter*. Duidelijk moet zijn wie wanneer wat doet en wat er moet gebeuren als dit niet gebeurt, oftewel de borging. Daarnaast dienen aard en karakter van de afspraken te worden besproken en duidelijk worden gemaakt; wordt gestreefd naar een gezamenlijk resultaat, of kent elke organisatie een eigen doel?
- [REDACTED] stelt voor de uitwerkgroep veehouderij te splitsen in melkveehouderij en intensieve veehouderij.
- [REDACTED] vraagt zich af of voldoende aandacht voor biomassa is in het voorgestelde traject. Aan de andere kant is het niet duidelijk waar het onderwerp mineralen en terugvoeren van mineralen naar de landbouw wordt geadresseerd.
- [REDACTED] is zeer te spreken over de weerslag van de eerdere bespreking in dit stuk. De scenariostudies zouden wel gekoppeld moeten worden, gezien het belang voor toekomst.
- [REDACTED] betwijfelt of het verstandig is financiering en innovatie in een uitwerkgroep te koppelen. Dit wordt aangepast. **(actie)**
- [REDACTED] vraagt eveneens aandacht voor de communicatie aangezien bij een grote groep nog onvoldoende bewustzijn is om de gewenste beweging in de maatschappij op gang te krijgen. [REDACTED] oppert als extra pakket aan iedere werkgroep de onderwerpen draagvlak en acceptatie toe te voegen. *Marjolijn Sonnema* denkt dat dit onderwerp bij de werkgroep communicatie kan worden belegd. Dit lijkt haar een opdracht voor communicatiedeskundigen. [REDACTED] stelt voor onderscheid te maken tussen de communicatie t.b.v. de maatschappelijke acceptatie en de communicatie naar de mensen die een en ander moeten uitvoeren. De *voorzitter* beaamt dat maatschappelijke acceptatie van doorslaggevend belang is voor het welslagen en zegt toe een voorstel omtrent communicatie op te stellen. **(actie)**
- [REDACTED] wijst ook op het belang van de juiste aanpak om acceptatie te creëren.
- [REDACTED] informeert naar de meetbaarheid t.b.v. de monitoring voor individuele bedrijven. Het PBL heeft in de analyse ook meegenomen hoe het effect van aanpassingen goed in beeld kan worden gebracht zonder overkill aan monitoring. Het vergt nog enige tijd voor hiervoor toereikende systemen zijn ontwikkeld. De *voorzitter* constateert dat de ontwikkeling van de monitoring en meetbaarheid een

onderwerp is dat bij alle werkgroepen moet worden geadresseerd. Als er problemen worden geconstateerd, wordt men verzocht deze terug te koppelen naar de Tafel.

- [REDACTED] stelt voor RES bij een andere sectortafel te beleggen, maar wel een verbinding naar deze Tafel te houden. [REDACTED] voegt toe de REKS'en als onderwerpen voor de intersectorale taakgroep ruimte en klimaat te zien. Daar zou ook vertegenwoordiging van deze tafel aanwezig moeten zijn. De voorzitter bekijkt hoe dit wordt georganiseerd. **(actie)**
- [REDACTED] stemt in met de indeling in uitwerkgroepen. Melkveehouderij en varkenshouderij zouden apart moeten worden behandeld.
- T.b.v. de processen is ambtelijke ondersteuning of minstens participatie van de overheid van belang. *Marjolijn Sonnema* bevestigt dat de overheid in de komende processen actiever gaat meedraaien met vertegenwoordiging in elke groep.
- [REDACTED] suggereert om kringlopen/samenwerking veehouderij-akkerbouw onder het thema landbouwbodems te scharen.
- [REDACTED] vraagt hoe de juiste trekkers voor de uitwerkgroepen worden gekozen en hoe de deelnemers worden geselecteerd. Als voorzitter van de veenweidetafel heeft hij nog niets gehoord over een nieuwe indeling.
- [REDACTED] waarschuwt dat de voortgang van het proces in gevaar komt door te lang met te veel aparte groepjes te werken. Ook melkveehouderij en intensieve veehouderij moeten uiteindelijk weer bij elkaar komen. De *voorzitter* erkent het gevaar van te veel subgroepen. Hij stelt voor te spreken van het onderscheiden, maar niet scheiden van onderwerpen.
- [REDACTED] wijst op de formulering dat deelname aan de werkgroep committeert aan uitwerkingsafspraken en verantwoording. Kan dit anders worden geformuleerd zodat deelname niet committeert aan een nog onbekende uitkomst? De voorzitter past dit aan. **(actie)**

De *voorzitter* concludeert dat een aantal suggesties betreffende de indeling van uitwerkgroepen wordt overgenomen. Eerder is al toegezegd dat een aparte cross-sectorale taakgroep biomassa wordt ingesteld. Het onderwerp 'mest' wordt onder landbouwbodems geschaard.

De eerstvolgende bijeenkomst van de sectortafel vindt plaats op 24 oktober a.s. De voorzitter spoort de deelnemers aan de tijd goed te benutten en verder te werken aan vervolgstappen wanneer daar tijd voor is.

Samenstelling werkgroepen

De afgelopen tijd zijn het secretariaat opmerkingen ter ore gekomen over de samenstelling van de werkgroepen in verband met de accenten die verschillende deelnemers leggen op inhoud en karakter van de discussie. Om te proberen tegemoet te komen aan ieders wensen, is besloten dat leden zelf kunnen doorgeven aan welke subgroep(en) zij willen deelnemen. In overleg met secretariaat en de huidige voorzitters wordt op basis daarvan een voorstel voor de bemensing opgesteld, waarbij wordt gelet op de taakstelling en de omschrijving van de doelen en rekening wordt gehouden met evenwichtigheid. Uiterlijk vrijdag wordt dit voorstel gepresenteerd. Deze werkwijze geldt ook voor deelname aan de cross-sectorale uitwerkgroepen biomassa, ruimte, arbeidsmarkt, innovatie en financiering. Hoogst waarschijnlijk komen er ook cross-sectorale groepen voor de thema's warmte en waterstof.

Het thema burgerparticipatie is in het Beraad nog niet aan de orde geweest. Input hieromtrent is nog mogelijk.

4. Voortgang uitwerking:

a. Stand van zaken scenariostudie

i. Notitie secretariaat (KA-LL/64)

De vraag ligt voor of de Tafel instemt met de werkwijze als beschreven in de notitie.

Enkele leden zien de gelijktijdige uitwerking van scenariostudie en KA als onlogisch; aan de ene kant kunnen uitkomsten niet worden meegenomen in het KA, aan de andere kant ligt het KA nog dermate open dat het te vroeg lijkt voor het opzetten van een goede scenariostudie.

De *voorzitter* concludeert dat het zinvoller is tijdens de volgende bijeenkomst op 24 oktober a.s. te beoordelen of het plan van aanpak dat er dan ligt, akkoord is, dan nu te proberen een oordeel te vellen. Uiteraard moet er dan een duidelijk voorstel liggen waarover uitgebreid kan worden gesproken.

b. Innovatie & LL

i. Notitie vanuit voorbereidingsgroep (KA-LL/65)

heeft de indruk dat er op het vlak van innovatie te veel langs elkaar heen wordt gewerkt. Meer duidelijkheid over waar aan welke onderwerpen wordt gewerkt, is dringend gewenst.

Met vragen omtrent de structuur van innovatievraagstukken kan men voortaan bij terecht die tevens secretaris van de taakgroep Innovatie is. Hij licht toe dat de taakgroep Innovatie, bestaand uit vertegenwoordigers van de diverse Tafels, nog van start moet gaan. Naar verwachting zal het verrichte voorwerk per Tafel sterk verschillen.

De taakgroep stelt zich tot doel de behoefte aan innovatie duidelijk te maken vanuit de verschillende doelen en missies. Deze behoefte wordt kortgesloten met 'aanbieders' en gekoppeld aan specifieke partijen. De verdeling van middelen vindt niet binnen de taakgroep plaats.

De *voorzitter* verzoekt goed in de gaten te houden wat de Tafel doet op dit vlak, in relatie tot de taakgroep, evenals het verzoek tot meer stroomlijning van de innovatie gerelateerde activiteiten.

c. Voorbereiding infographics

i. Notitie secretariaat (KA-LL/66)

De *voorzitter* geeft aan dat dit als onderdeel van het grotere thema communicatie en instrument t.b.v. draagvlak kan worden gezien. Gaan de leden akkoord met deze aanpak?

De aanwezigen zijn te spreken over het voorgestelde instrument. Wellicht kan gebruik worden gemaakt van bij sommige organisaties reeds aanwezige vergelijkbare tools. Wellicht is het qua bemensing van de werkgroep verstandig communicatiedeskundigen voor te dragen.

Wat betreft de inhoud wordt verzocht wat meer aandacht aan de 'zachte kant' te besteden met vragen als 'wat kan ik als burger zelf doen?' stelt voor ook logo's op te nemen van deelnemende partijen. wijst op mogelijke andere vormen van communicatie die draagvlak bevorderen.

De *voorzitter* stelt vast dat creëren van draagvlak en communicatie als apart thema een prominentere plek zullen krijgen. Dit betreft nadrukkelijk zowel de uitvoerende partijen als de burger. Het secretariaat onderzoekt waar dit thema het beste kan worden geadresseerd, gebruik makend van de aanwezige deskundigheid. **(actie)**

5. Wat verder ter tafel komt en sluiting

M.b.t. de voortgang herhaalt de *voorzitter* desgevraagd dat in de cross-sectorale werkgroepen vertegenwoordigers van de Tafels plaatsnemen. Voor werkgroepen op specifieke onderwerpen kunnen eventueel ook specialisten worden voorgedragen. Het voorstel voor bemensing wordt uiterlijk vrijdag met een update van aanpak en opzet aan de leden gestuurd.

De *voorzitter* sluit de bijeenkomst om 16.20 uur.

Concept Verslag Tafelvergadering dd 24 10 2018

Aanwezigen:

Pieter v Geel (vz)

[redacted] (Natuurmonumenten), [redacted] (FNLI), [redacted] (BO Akkerbouw), [redacted] (LTO Nederland), [redacted] (NZO), [redacted] (Agri.nl – Rabobank), [redacted] (Agri.nl – Agrifirm), [redacted] (vervanger [redacted] - Neveii), [redacted] (NGO's – Natuur en Milieu), [redacted] (IPO – Gld), [redacted] (IPO – Overijssel), [redacted] (Unie v Waterschappen), [redacted] (VNG), [redacted] (PBL), Marjolijn Sonnema (Rijk), [redacted] (Rijk), [redacted] (NAJK), [redacted] (secr en verslag)

Gasten:

[redacted] (HNS, ruimte)
[redacted] (WUR) (agendapunt 'scenariostudie')

Afwezig

[redacted] (CBL)

Opening en verslag Tafelbijeenkomst dd 18-9 2018

Tekstueel

- De naam van de Tafel in het verslag wordt veranderd naar 'Landbouw en Landgebruik' (ipv 'Elektriciteit en landgebruik'), ook de datum wordt aangepast.
- Trekker van de werkgroep innovatie is [redacted] (ipv [redacted])

N.a.v.

- PBL Notitie 'methaan' zal komende week via secretariaat beschikbaar komen

Hiermee verslag vastgesteld

Mededelingen

- In Klimaatberaad wordt gesproken over een prototype van een stuk dat de afspraken zou kunnen behelzen ('dummy'). Na bespreking over de vorm zal dit behulpzaam kunnen zijn bij ons werk. Wordt zsm, zo mogelijk voorbereid via secr verspreid (**actie secr**).
- AO Klimaatakkoord (31-10): voorzitter vraagt gepast om te gaan met de uitkomsten uit het AO irt de uitwerking. Secr zal, ism Rijk zorgen voor doorgeleiding van meest relevante punten naar Tafel (**actie secr ism Rijk**). Geldt ook voor AO Landbouw en Klimaat (gepland: 14-11 a.s.)

Kabinetsappreciatie en PBL

- Niet puntsgewijs genotuleerd, wel acties en conclusies van bespreking
- Brede zorg over opgelegd tempo irt kwaliteit van het akkoord.
- Thema ruimte is van groot belang. Nog onduidelijk hoe claims 'over tafels heen' gewogen gaan worden. Voorzitter zal in Beraad hier navraag naar doen (**actie vz**).
- Relatie Urgenda uitspraak: ligt bij Rijk. Zal, indien wenselijk na hernieuwde raming, iom vz, bezien of en hoe Tafeldeelnemers te betrekken zijn bij acties voortvloeiend uit de uitspraak.
- Er blijft taakstellend ten minste 1 Mton emissiereductie additioneel voor resp glastuinbouw en 'methaan' staan. Voorzitter zal dit middels brief aan NZO bevestigen (**actie vz**).
- Een aantal deelnemers wil met PBL nog nader spreken over analyse. Acties lopen al.

Vz concludeert:

- Kabinet heeft positieve grondhouding ten opzichte van voorstellen van Tafel;
- Verwelkomt de verbreding van klimaat alleen naar meer integraliteit

LNV:

- Onderschrijft de bevindingen van voorzitter: Rijk ziet voorstellen van Tafel als goede basis voor uitwerking en bevestigt de actieve rol in deze fase vanuit het Rijk.

Voortgang werkgroepen

- Voorzitter bevestigt de krapte van het tijdschema en benadrukt de urgentie om tempo te maken;
- Benadrukt: wat er ligt is een goede basis voor nadere concretisering. Spits dit toe, focus op de dingen die er zijn.
- PBL heeft een notitie gemaakt irt doorrekening. Dit biedt focus voor nadere concretisering in de werkgroepen. **Actie secr**: de notitie wordt met concept verslag 24 10 rondgestuurd.
- De 'dummy' en de noties van PBL bieden goede handvatten voor uitwerking, waarbij de 'oude trits' (bestaande acties opschalen en inbedden, nieuwe projecten en pilots, innovatie opgaven) blijft staan. Innovatieve ideeën kunnen als project geformuleerd en later uitgewerkt worden.
- **Actie: secretariaat** zal, ism PBL, twee acties uit werkdocument als voorbeeld uitwerken. Wordt na volgende week rondgestuurd. Suggesties voor uit te werken acties kunnen naar secretariaat

Scenariostudie

- Voorstel voor scenariostudie ('de 75% versie') wordt besproken. De scenario's beschrijven niet gewenste werelden, moeten juist spanningen duidelijk maken en daarmee helpen bij discussies.
- Waardering voor werk dat gedaan is, de 4 scenario's worden herkend, er worden suggesties voor aanscherping meegegeven.
- Begeleidingscie en Wageningen UR kunnen hiermee verder, op weg naar de 100% opdracht.
- **Rijk en secretariaat** zorgen voor snelle formalisering van de opdracht, zodat geen tijd verloren gaat
- Tafel zal tijdens de uitwerking op de hoogte gehouden worden van de vorderingen en (tussentijdse) bevindingen.
- Dank aan [REDACTED] voor werk groep en toelichting.

Tafeloverstijgende werkgroepen

- Er wordt een update gegeven van de voortgang.
- De Taakgroepen 'ruimte' en 'biomassa' zijn niet opengesteld voor maatschappelijke of private partijen. [REDACTED] (**actie**) wordt gevraagd tbv voorzitter vanuit de Tafeldeelnemers een korte notitie te maken over kansen, wensen en zorgen rond biomassa;
- Groen gas notitie vraagt aanpassing en heldere vraagformulering (secr). Tekstvoorstellen (en onderbouwing daarvan) doorgeven aan secr voor maandag 29 oktober 12 uur.
- Innovatie: er lopen meerdere processen. Tafelwerkgroep is goed aangehaakt. Volgende vergadering een inhoudelijke tussenstand ter bespreking
- Tafel worstelt met 'arbeidsmarkt en scholing' irt tijd. **Secr** zal komen met een bespreektekst volgende vergadering.
- Financiering: eigen Tafelwerkgroep zorgt voor goede afstemming met Taakgroep (additioneel en goede aansluiting). [REDACTED] roept iedere werkgroep op om met

ten minste 2 financieringsvragen te komen ter uitwerking in Tafelwerkgroep financiering.

Planning

- Document wordt vastgesteld met één annotatie: de reservering van 12 maart wordt verplaatst naar 14 maart, zelfde tijd

Rondvraag en sluiting

- SDE-aanvragen voor zonneweiden irt in Klimaatakkoord voorgesteld kader: 'binnen vigerend beleid' is dit passend. Zorgen vanuit de Tafel (oa rond financiële bevoordeling) zullen door LNV aan Minister EZK opnieuw worden aangekaart.
- Hoe omgaan met 55%? [REDACTED] neemt deze vraag mee in Beraad.

Overzicht van afgesproken acties

Secretariaat:

- Verstuur (met verslag vergadering 24-10) het format tbv de dummy en de PBL notitie over 'wensen tbv doorrekening'
- Zorgt – ism Rijk - voor doorgeleiding politieke aandachtspunten AO Klimaatakkoord (na 31-10) en AO Landbouw en Klimaat (na 14-11)
- Werkt, ism PBL, twee acties uit werkdocument als voorbeeld uit tbv 'doorrekening'. Verstuur na 2-11
- bereidt een bespreektekst met 'arbeidsmarkt en scholing' voor voorvolgende vergadering
- zorgt, ism rijk, voor snelle formalisering van de opdracht Scenariostudie
- verheldert de vraag tbv groen gas notitie en past de notitie zonodig aan obv input Tafeldeelnemers

Voorzitter:

- in Klimaatberaad 'omgang met tafeloverstijgende ruimteclaims' agenderen.
- taakstelling tenminste 1 Mton methaan middels brief aan NZO herbevestigen

Overig / 'allen'

- [REDACTED] maakt, ism Tafeldeelnemers een korte notitie over kansen, wensen en zorgen rond biomassa tbv voorzitter
- Voorstellen voor voorbeelden 'uitwerking tbv doorrekening' naar secretariaat
- Tekstvoorstellen etc tbv aanpassing groen gas notitie naar secretariaat
- Werkgroepen: voorstellen voor financiering naar [REDACTED] (evt via secr)
- Aanpassen reservering 12 -> 14 maart in agenda

Groslijst bespreekpunten komende vergadering

- Stand van zaken 'instrumentering' in werkgroepen
- Innovatie
- Inzet werkgelegenheid en scholing
- Scenariostudie
- 'Dummy'

Verslag Tafelvergadering dd 8 november 2018

Aanwezigen:

Pieter v Geel (vz)

[redacted] (vervanger van [redacted], Natuurmonumenten), [redacted]
[redacted] (CBL), [redacted] (FNLI), [redacted] (BO Akkerbouw), [redacted]
[redacted] (LTO Nederland), [redacted] (LTO Glaskracht), [redacted] (NZO),
[redacted] (Agri.nl – Rabobank), [redacted] (vervanger van [redacted],
Nevedi), [redacted] (NGO's – Natuur en Milieu), [redacted] (IPO – Overijssel),
[redacted] (Unie v Waterschappen), [redacted] (vervanger van
[redacted], VNG), [redacted] (PBL), [redacted]
(VBNE), [redacted] (NAJK)
[redacted] (Rijk), [redacted] (Rijk)
[redacted], [redacted] (secr)

Verhinderd:

[redacted] (Agri.nl – Agrifirm), [redacted] (IPO – Gld)

Gasten:

[redacted] (HNS)
[redacted] (Wageningen UR, agendapunt: innovatie)

Welkom en verslag

- [redacted] (VBNE) wordt toegevoegd aan aanwezigen 24-10
- Taakstellend op basis van RA is 3,5 Mton reductie. Daarin is er, alleen tav glastuinbouw een taakstelling voor energie. Bij ambitie, boven deze taakstelling, past *alle* sectorale inzet, incl die rond energiebesparing en -opwek en zomogelijk biomassa productie, zoals ook eerder al zichtbaar gemaakt is. Dit blijft de lijn, en is ook communiceerbaar naar achterbannen.

Mededelingen

- Beraad:
 - o Deadlines zijn knellend. Erkenning dat het spannend wordt (soort afspraken en timing).
- Ruimte-thema is – op verzoek van de Tafel - geagendeerd.
 - o Komende Tafel komt een notitie Ruimte uit Taakgroep Ruimte ('half november' beschikbaar). Decentrale overheden én Tafeldeelnemers geven aan: thema is en blijft een aandachtspunt.
 - o Afspraken:
 - bezien wat er aan deze Tafel aan leidende principes meegegeven kan worden tbv ruimtelijke afwegingen obv bespreking notitie uit Taakgroep.
 - Zelf ook onze eigen voorstellen bezien vanuit ruimtelijke logica.
- Gesprek Minister – vz Tafel:
 - o Scenariostudie kan z.s.m. naar uitvoeringsfase. LNV zal daarvoor zorgdragen.
 - o Instrument AVV kan benut worden irt te sluiten Akkoord.
- Notitie 'rol methaan als broeikasgas'
 - o Dank aan opstellers.
 - o Secr en PBL komen met een communicatielijn tbv achterbannen
 - o Opmerkingen, vragen nav kunnen via secr naar PBL

Dummy bijdrage sectortafel Landbouw en Landgebruik aan Akkoord

- Visie 2050 is besproken. Effecten bespreking in nieuwe versie;

- Inleidingen per thema: gebruikt zijn teksten uit werkdocument 10-7. Werkgroepen wordt gevraagd om met tekstvoorstellen ter actualisatie te komen.
- Werkdocument 10-7 is rijk afspraken. Niet alle afspraken kunnen doorrekenbaar uitgewerkt worden in gestelde tijdframe. Deze kunnen in meer procedurele termen opgenomen worden in Akkoordtekst zodat ze niet verloren raken.
- De suggestie van het secretariaat om te focussen op enkele kernafspraken wordt verwelkomd, echter, werkgroepen moeten deze nog kunnen amenderen.

Werkgroepen

Glastuinbouw:

- Afhankelijkheden van andere onderdelen KA blijft aandachtspunt. Bv 'systeemintegratie'
- Helder maken wat je zelf kunt doen, en waar je afhankelijk bent van anderen.

Veenweiden:

- Discussie aan Tafel ging verder dan gestuurd werkdocument
- Tafel is akkoord met keuze: gebiedsbenadering op hele oppervlak veenweidegebieden. Lerend aan de slag met de genoemde gebiedspilots (in kader IBP) met als doel 'tegengaan bodemdaling' met klimaatwinst, waarna opschaling. Binnen die gebiedspilots wordt geëxperimenteerd met alle 'technieken' (w.o. OWD) die beschikbaar moeten komen irt de gebiedspilots.
- PBL en vz schatten in dat 'lerend omgaan met gebiedsprocessen' 5 jaar kan vragen.
- De in het werkdocument genoemde ha OWD geven de potentiële inpasbaarheid van die techniek aan.

Vee:

- Werken aan instrumenteerbare maatregelen. Constructief.

Bos, bomen en natuur:

- Zicht op voortgang is beperkt. Vraagt aandacht.
- Voorzitter geeft aan: kies en focus. Nadruk op 'wat er al bedacht is, gaan instrumenteren'.

Consumptie & Ketens:

- Slides worden door secr met verslag meegestuurd.
- Alle doelen uit het werkdocument van 10-7 worden geïnstrumenteerd, maar benutten en verwijzen naar wat er al in gang gezet is, bv rond voedselverspilling en reststroombenutting
- Focus voor uitwerking wordt daarmee op enkele punten gelegd.

Landbouwbodems:

- Notitie wordt door secr met verslag meegestuurd
- Veel energie in uitwerking

Communicatie en draagvlak:

- Thema wordt van grote relevantie geacht als succesfactor door Tafel. Focus in eerste instantie op positionering L&L in koepelcampagne en rol landbouw in bredere akkoord. Ook relevant is het laten landen van afspraken klimaatakkoord bij de achterbannen van deelnemers (draagvlak)
- Groep is niet gestart nog. [REDACTED] biedt zich aan als trekker van deze wg. Secr zal [REDACTED] in staat stellen groep bij elkaar te roepen;
- Bezetting wg kan verbreding gebruiken. Glaskracht biedt verbreding aan
- Kunnen aansluiten bij voorwerk vanuit Rijk rond 'koepelcampagne'

Taakgroepen

Financiering

- Werkgroep van Tafel werkt en kan nog steeds input gebruiken.
- Werken zowel adhv leidraad Taakgroep financiering als aan de hand van cases
- Inzet van invest.nl erg constructief
- Aanpak leidt tot interesse vanuit Taakgroep Financiering. Voorzitter wordt gevraagd deel te nemen aan gezamenlijke sessie (werkgroep – taakgroep)

Werkgelegenheid en Scholing

- Notitie wordt herkend. Urgentie tav uit- en doorwerking van ideeën. Er moet echt met spoed veel gebeuren qua doorwerking in (groen) onderwijs. Ook instroom nieuwe groepen blijft aandacht vragen, ondanks ervaringen uit verleden.

Biomassa en groen gas

- Notities aangehouden en worden besproken irt stukken uit Taakgroepen (verwacht: half november)
- In tussentijd zijn aanpassingen mogelijk: wens NGO's is dat biomassa ongeacht herkomst obv uniforme criteria gewaardeerd moet worden. Actie van NGO's naar opstellers.

Innovatie

- Concept KIA wordt gewaardeerd en is inspirerend. Maar vraagt meer tijd en aandacht dan beschikbaar is. Secr geeft hoofdpunten uit bespreking 'visie 2050' die relevant zijn voor KIA-team door.
- Herkend wordt dat de KIA als product leidend en sturend moet zijn. Mede daarom wordt de KIA 23-11 opnieuw geagendeerd voor inhoudelijke bespreking;
- Taakgroep innovatie wordt gevraagd de 4 hoofdpunten uit de KIA herkenbaar in haar producten te laten terugkomen, zoals ook in de 'visie 2050' van de Tafel verwoord is.
- Tafeldeelnemers kunnen schriftelijk wensen tav KIA aan secr of eigen deelnemers in wg innovatie doorgeven.

Rondvraag en sluiting

- Er wordt geen gebruik gemaakt van de rondvraag.

Verwachte bespreekpunten Tafel 23 november

- Innovatie: bespreking InnovatieAgenda Tafel ('KIA')
- Verslagen van Taakgroepen (Biomassa en Ruimte)

- o Zoeken naar leidende principes
- o (aangepaste) inzetnotitie wordt opnieuw geagendeerd.
- Status scenariostudie irt Akkoord
- Vervolgvorsie Dummy
- Instrumentatie van maatregelen

Overzicht Actielijst

Wie	Wat Doorgestreept indien voltooid (of: geagendeerd / verlopen)
Secretariaat:	<ul style="list-style-type: none"> Zorgt ism Rijk voor doorgeleiding politieke aandachtspunten AO Landbouw en Klimaat (na 14-11) - Zorgt ism PBL voor korte communicatieve oplegger van Methaan notitie Stelt vz 'communicatie en draagvlak' in staat groep bij elkaar te roepen Geeft aan werkgroep innovatie de impressies van bespreking 'visie 2050' door ivm doorwerking in Innovatie agenda; Koppelt uitkomsten van dit overleg door aan alle relevante Taakgroepen Secr stuurt tussenstand wg landbouwbodems en consumptie & ketens mee met verslag
Voorzitter	<ul style="list-style-type: none"> taakstelling tenminste 1 Mton methaan middels brief aan NZO herbevestigen
Overig / 'allen'	<ul style="list-style-type: none"> - vragen / wensen nav Methaan notitie via secr naar PBL; - voorzitters van werkgroepen komen met voorstellen voor actualisatie themateksten in dummy - voorzitters werkgroepen komen met 'kernafspraken voor doorrekening' naar secr (zo mogelijk voor 15-11 ivm verzending stukken tbv Tafel 23-11) - Glaskracht () geeft naam deelnemer wg communicatie en draagvlak door - VBNE zoekt contact met wg financiering (of vv) voor uitwerking goede voorbeelden - Wensen tav innovatie ('KIA') kunnen via eigen vertegenwoordigers of secretariaat aan wg innovatie doorgeven (voorkeur: voor vrijdag 16-11) - NGO's nemen actie naar Tafel-Biomassa notitie opstellers

Verslag Tafelvergadering dd 23 november 2018

Aanwezigen:

Pieter v Geel (vz)

[redacted] (Natuurmonumenten), [redacted] (FNLI), [redacted] (BO Akkerbouw), [redacted] (LTO Nederland), [redacted] (LTO Glaskracht), [redacted] (NZO), [redacted] (Agri.nl – Rabobank), [redacted] (Agri.nl – Agrifirm), [redacted] (Nevedi), [redacted] (NGO's – Natuur en Milieu), [redacted] (IPO – Gld), [redacted] (IPO – Overijssel), [redacted] (VNG), [redacted] (PBL), [redacted] (VBNE), [redacted] (NAJK)
Marjolijn Sonnema (Rijk), [redacted] (Rijk)
[redacted] (secr)

Verhinderd

[redacted] (CBL), [redacted] (Unie v Waterschappen)

Gasten

[redacted] (vz Taakgroep Ruimte): Ruimte

Welkom en opening

- Vz meldt dat ivm versterken relatie varkenssector deze ook genodigd wordt deel te nemen aan dit overleg.

Verslag

- Geen opmerkingen. Daarmee vastgesteld.

Mededelingen

- In Beraad spelen de volgende discussies:
 - o Er wordt gewerkt naar een onderhandelaarsakkoord, waarbij de Tafeldeelnemers het resultaat moeten kunnen verdedigen in hun achterbannen. Tegelijkertijd met de doorrekening van PBL kan de achterbanraadpleging plaatsvinden. Hier is ca 6 weken de tijd voor.
 - o Het onderhandelaarsakkoord moet voor zowel Tafel als kabinet te dragen zijn;
 - o Status van de 'handtekening' op finaal akkoord is nog niet uitgekristalliseerd
- In reactie op de mededelingen en voorgenomen planning wordt aandacht gevraagd voor interactie met provinciale en waterschapsverkiezingen.

Innovatie

- Voorzitter werkgroep licht tussenstand werk in werkgroep toe aan de hand van presentatie (bijgevoegd)
- Tafel uit veel waardering voor inhoud en kwam met enkele aanvullingen.
- Ook de financiële inzichten werden gewaardeerd en bleken 'on spot' qua timing. Deze worden nog nader verfijnd.

Concept Akkoord en planning

- Werkgroepen hebben forse stap(pen) gezet, desondanks is er nog wel een stap te zetten en blijft de tijdsdruk onverminderd hoog.
- Werkgroepen wordt gevraagd cf planning (KALL61) te blijven werken aan het verder concretiseren van de afspraken.
- Parallel zal secretariaat de bijdragen van de werkgroepen, die apart zichtbaar blijven, redactioneel in lijn brengen met de overige hoofdstukken in het Akkoord / andere Tafels.

- Voorzitter geeft aan dat dit middels beeldende tekst kan gebeuren, waaruit actiebereidheid blijkt. Eerste aanzet daartoe zijn de motto's zoals deze al – in conceptversie – zichtbaar zijn.

Naar aanleiding van een ronde aandachtspunten en lastige zaken uit werkgroepen de volgende impressie:

- Bij de werkgroep veehouderij blijft de 'stok achter de deur' een aandachtspunt;
- Ook de financiering van stalvernieuwingen en de ontwikkeling van verdienmodellen blijven lastige punten. Inzet van de werkgroep financiering wordt erg gewaardeerd.
- Vanuit glastuinbouw wordt opnieuw de afhankelijkheid van externe ontwikkelingen benoemd. Deze hebben een direct effect op de realisatie van de ambities van de glastuinbouw;
- Ook wordt er gevraagd om alternatieve doorrekeningen van PBL. Voorzitter houdt deze vraag in beraad;
- Bij de werkgroep consument en keten wordt input van andere werkgroepen (casussen, ...) gevraagd om het goede degelijke voorwerk irt ontwikkeling van verdienmodellen te kunnen toepassen en concretiseren;
- In de werkgroep Bomen, Bos en Natuur zijn er meerdere politiek spannende keuzes te maken. Voorzitter geeft mee om het werk in de werkgroep op een strategischer niveau verder te brengen. Ook wordt de suggestie meegegeven om de vraag 'wat kun je zelf doen' indringender aan de deelnemers te stellen, waarbij herbevestigd wordt dat de bijdragen uit het voorwerk van 10-7 jl ook al harde toezeggingen bevatten.
- Veenweide zoekt nog naar verdienmodellen, en zal de financiële onderbouwing van (beschikbare) middelen scherper aanzetten in de teksten.
- Werkgroep landbouwbodems heeft haar voorstellen beschikbaar, maar geeft aan dat er vanuit Rijkskant nog gewacht wordt op respons.
- Collectief wordt – indirect – gevraagd om meer tijd om tot nog betere afspraken te komen. Voorzitter kan deze wens, met pijn in zijn hart, niet toekennen.
- In deze procesfase merkt voorzitter op dat vanuit de andere Tafels er bewegingen zijn om financiële knelpunten scherp in beeld te brengen, die een akkoord mogelijk in gevaar kunnen brengen. Het zou hem helpen wanneer de Tafeldeelnemers – via het secretariaat – financiële en onderbouwde 'dealbreakers' aan te reiken, zodat hij deze voor het Beraad van a.s. dinsdag kan doorspreken met Ministerie LNV én zonodig kan inbrengen in het Beraad.
- Secretariaat zal Tafeldeelnemers in de gelegenheid stellen om – met voldoende vertrouwelijkheid en vormuniformiteit – aan hen aan te reiken. Helaas met een (onmogelijke) deadline.

Ruimte

- [REDACTED] (vz Taakgroep Ruimte) licht de tot standkoming van het werkstuk toe.
- Voorzitter geeft aan dat de ruimtediscussie aan deze tafel gekarakteriseerd wordt door door de markt gereguleerde claims in het landelijk gebied, en enkele vanuit de 'rode contour', die tezamen zorgen voor een flinke dynamiek en ruimtedruk.
- In de ronde over het te bespreken stuk worden de volgende noties gedeeld:
 - o Zorgen over het inperken van de REKS naar de RES en de gevolgen hiervan;
 - o Zorgen over de verbinding met de bestaande RO instrumenten en -visies;
 - o Uitwerking van de ruimtevragen irt draagvlak in de samenleving;
 - o Wens om alle ruimteclaims – juist ook die binnen de Tafel – te vertalen naar ha

- o Zowel enthousiasme als afkeuring over het principe van een Ladder (irt zonneweiden etc)
- o Alle ruimteclaims zouden, met eenzelfde gewicht vooraf, bij elkaar gebracht moeten worden, zonder uitzondering. Voorkomen moet worden dat, zoals in dit stuk, één van de functies structureel boven de andere(n) geplaatst wordt
- o Voorzien moet worden in de manier van afscheid nemen van functies die niet meer passen

Voorzitter concludeert:

- Tafel zal zelf haar ruimteclaims en -veranderingen binnen de groene ruimte in hectaren kwantificeren; dit geldt ook voor de claims voortvloeiend uit de nog te bespreken notitie biomassa;
- Daarna wordt bezien of huidig instrumentarium voldoet om ruimtelijke keuzen te maken;
- De relatie van de ruimteclaims aan deze Tafel met de ontwikkelingen in de RES zal voorzitter meenemen in beraad, met als aandachtspunt of zonneweiden kunnen blijven gelden als groene functie of als 'rode functie' gezien zouden worden.

Biomassa

- Voorzitter vraagt vanuit Tafeldeelnemers input voor Klimaatberaad op de notitie over biomassa zoals deze door het Rijk is aangereikt. Belangrijkste vraag aan deze Tafel is of zij zich (ook) wil richten op het ontwikkelen van een Routekaart Biomassa.
- Uit de ronde blijkt dat hiervoor veel animo is, en dat de Tafel een uiterst actieve rol wil nemen in de uitwerking van de productiekant van deze routekaart.
- Naast waardering voor het werk van het Rijk wordt opgemerkt dat in de notitie de rol van voedsel- en diervoedselproductie, alsmede een analyse omtrent economische én klimaattechnische rationale om tot verhoogde biomassaproductie te komen afwezig is. Tafel geeft voorzitter mee dat, met wens Rijk, het door het Rijk gewenste criterium 'kosteneffectiviteit' mogelijk ondergraven wordt.
- Voorzitter wordt gevraagd om de volgende elementen in de discussie in Beraad mee te wegen:
 - o Beoogd instrumentarium dat Rijk voorziet of beschikbaar stelt irt de ambities die zij formuleert;
 - o Aandacht te vragen voor de biomassabehoefte in land- en tuinbouw zelf;
 - o Als randvoorwaarden bij de uitwerking van de routekaart zowel bodemvruchtbaarheid en in stand houden koolstofvoorraden (bossen, bodems, natuur) alsmede de biodiversiteitsopgave te benoemen, de uitwerking te betrekken bij de ruimtediscussie;
 - o Aan te geven dat de (voorzien) vraag naar biomassa vooralsnog geen prikkel naar productie daarvan geeft en dat er een discrepantie zit in tijd tussen creëren van aanbod en voldoen aan vraag. Een vorm van 'bijmengverplichting van bv bouwmaterialen' zou hierin kunnen voorzien.
 - o Voorzitter wordt gevraagd om, in het kader van verdeling van de werkdruk, te bezien welke urgentie de uitwerking van de routekaart heeft irt sluiten van het akkoord.

Rondvraag

- PBL vraagt of glastuinbouw betrokken is bij werkgroep systeemintegratie. Dit blijkt het geval.

Sluiting

Overzicht Actielijst

Wie	Wat Doorgestreept indien voltooid (of: geagendeerd / verlopen)
Secretariaat:	<ul style="list-style-type: none"> - Zorgt ism PBL voor korte communicatieve oplegger van Methaan notitie - Verzamelt tbv voorzitter de financiële knelpunten irt akkoord en stuurt hiervoor een separate vraag aan Tafel rond, met daarin ook deadline etc - Secr stuurt slides van presentatie wg innovatie mee met verslag
Voorzitter	<ul style="list-style-type: none"> - taakstelling tenminste 1 Mton methaan middels brief aan NZO herbevestigen
Overig / 'allen'	<ul style="list-style-type: none"> - reiken, indien aan de orde, via secretariaat, financiële knelpunten aan aan vz

Verslag Tafelvergadering dd 5-12-2018

Aanwezigen:

Pieter v Geel (vz)

[redacted] (Natuurmonumenten), [redacted] (CBL), [redacted] (FNLI),
[redacted] (BO Akkerbouw), [redacted] (LTO Nederland), [redacted]
(LTO Glaskracht), [redacted] (NZO), [redacted] (Agri.nl – Rabobank), [redacted]
[redacted] (Agri.nl – Agrifirm), [redacted] (Nevedi), [redacted] (NGO's – Natuur
en Milieu), [redacted] (IPO – Gld), [redacted] (IPO – Overijssel), [redacted]
[redacted] (Unie v Waterschappen), [redacted] (VNG), [redacted]
[redacted] (PBL), [redacted] (VBNE), [redacted] (NAJK), [redacted] (ViVa)
Marjolijn Sonnema (Rijk), [redacted] (Rijk)
[redacted] (secr)

Verhinderd

[redacted]

Welkom

-

Verslag 24 november

- T.a.v. de waarde van de handtekening onder het akkoord geldt de lijn dat je in het akkoord staat voor je eigen acties, dat je medeverantwoordelijkheid draagt voor de afspraken aan de Tafel(s) waar je bij aanwezig bent geweest en dat er kennisgenomen is van acties en afspraken elders binnen het kader van het Akkoord. Deze lijn kan verder verrijkt worden door het Beraad.
- Er is zorg uitgesproken over randvoorwaarden, waaronder financiering tijdens vergadering 24-11. Dit wordt toegevoegd onder 'mededelingen'

Mededelingen

- Proces om tot akkoord te komen
 - o Voorzitter schetst het tijdschema waarin het concept deelakkoord L&L tot een finaal deelakkoord opgewerkt moet worden
 - o Belangrijke mijlpalen: 10-12, dan wordt in Klimaatberaad vastgesteld dat er een Akkoord is. Deze versie wordt aan Ministerraad aangereikt zodat er gegarandeerd wordt dat Kabinet eens is met het te sluiten Akkoord;
 - o Dit betekent dat voorzitter en leden Tafel tot en met zondag 12.00 uur hebben om de '6-12 versie' van het conceptakkoord te verrijken en verbeteren.
 - o 21-12 moet er een 'onderhandelaarsakkoord' liggen, dat voor alle deelnemers (cf 'lijn handtekening') verdedigbaar is in achterbanraadpleging
 - o Voorzitter geeft aan dat hij, bij tekstwijzigingen, betrokken deelnemers consulteert (geen wijzigingen zonder kennisneming).
- Randvoorwaarden
 - o Tafeldeelnemers hebben aangegeven initiatief van de voorzitter (komen met generieke teksten tbv randvoorwaarden) te waarderen. [teksten staan in 6-12 versie, die met verslag meegestuurd wordt]
 - o Herkenbaarheid van de teksten: van groot belang. Vormgevingstechnisch is er mogelijk een sturende aanwijzing irt omvang deelakkoord te verwachten.
- Deelakkoord moet zelfstandig leesbaar zijn, zonder verwijzing naar 10 juli versie. Kan icm achtergrond documenten.
 - o Achtergronddocumenten moeten op 15 december beschikbaar zijn voor evt openbare publicatie. Vraagt vervolmaking én juiste status aanduiding op de stukken.

- Deelnemers aan Tafel uitten waardering voor de resultaten behaald in het Agroconvenant. Zij geven aan dat de inspanningen zullen overvloeien in de afspraken die de Tafel maakt irt het L&L deelakkoord Landbouw en Landgebruik. Dit zou zo mogelijk organisch, zijnde zonder tijdsverlies, moeten (kunnen) gebeuren.

Afspraken:

- Verbeterpunten en updates waar alle deelnemers (in werkgroepen) het over eens zijn: graag zsm naar secretariaat ([redacted]@minez.nl en [redacted]@ser.nl)

Bespreking concept akkoord

- Nav bespreking zijn nieuwe (aangeleverde) onderdelen glastuinbouw, veehouderij aangepast en is er een hoofdstuk 'generiek' toegevoegd (waarin oa 'innovatie' – de Tafel KIA);
- De gevraagde verplaatsingen van de thema's biomassa en ruimte hebben daarin ook een plaats gekregen;
- Secretariaat wacht in blijde verwachting de toegezegde updates af. Voor a.s. zaterdag 12.00 uur.
- Er ligt een tekstvoorstel voor tav 'scenariostudie' in paragraaf 'doelen 2030'
- Tav gewenste aanscherping inzet vanuit Rijk (minder voorwaarden?) zullen Tafeldeelnemers wensen naar secr en vz sturen, zodat het Rijk daarin gericht kan bezien wat de mogelijkheden zijn;
- Afspraken met invest.nl worden geverifieerd door secretariaat
- Tafeldeelnemers hebben wensen tav Visie 2050. Zij geven wensen, gericht op verwevenheid en uitnodiging ('meenemen achterban') door aan voorzitter en secretariaat, zo mogelijk in tekstsuggesties. Wens voorzitter: wervendheid en ambitie behouden, laten zien dat 2030 een tussenmoment is. Voor het weekend zijn tekstvoorstellen gewenst. In het weekend wordt een nieuwe tekst – obv bijdragen / wensen – rondgestuurd.
- Generiek wordt van Tafeldeelnemers gevraagd om de tekstbijdragen tbv uitwerking maatregelen cf Veehouderij en Glastuinbouw te structureren, en om er ook voldoende duiding (geografisch, omvang) in op te nemen, zodat de tekst ook enigszins beeldend is en niet alleen een procesmatige opsomming is van afspraken alleen. Ook resultaten en iconen zijn welkom.
- Specifieke opmerkingen tbv de bijdragen worden door de Tafeldeelnemers verwerkt en aan secr aangereikt.

Sluiting

Conceptverslag Tafelvergadering dd 18-12 2018

Aanwezigen:

Pieter v Geel (vz)

[redacted] (Natuurmonumenten), [redacted] (CBL), [redacted] (FNLI),
[redacted] (BO Akkerbouw), [redacted] (LTO Nederland), [redacted]
(LTO Glaskracht), [redacted] (NZO), [redacted] (Agri.nl – Rabobank),
[redacted] (Agri.nl – Agrifirm), [redacted] (NGO's – Natuur en Milieu), [redacted]
(IPO – Overijssel), [redacted] (Unie v Waterschappen), [redacted]
[redacted] (PBL), [redacted] (VBNE), [redacted] (NAJK),
Marjolijn Sonnema (Rijk), [redacted] (Rijk)
[redacted], [redacted] (secr)

Niet aanwezig

[redacted] (IPO), [redacted] (Nevedi), [redacted] (VNG), [redacted]
[redacted] (ViVa)

Mededelingen

- Voorzitter schetst verloop van het proces en geeft aan dat het 'niet te verwachten is dat het een voorspelbaar en lineair proces' zal zijn;
- Verwacht wordt dat het op handen zijnde akkoord nog niet ondertekend zal hoeven worden, maar dat de status 'te verdedigen naar achterban' zal zijn, met (I) ten minste verantwoordelijkheid kunnen nemen voor eigen acties, (II) instemmen met deelakkoord waaraan je zelf deelgenomen hebt en (III) kennisname van het bredere akkoord als getrapte verantwoordelijkheidsverdeling.
- Na presentatie van het (ontwerp)akkoord, zullen PBL en CPB vanaf 7-1 starten met een doorrekening. Dit biedt de gelegenheid aan deelnemers om de achterbannen te raadplegen.
- Diverse organisaties (waaronder IPO, al eerder ook werkgevers en NGO's) hebben middels open brieven aandacht gevraagd voor voor hen relevante onderwerpen die het bredere klimaatakkoord betreffen, al dan niet met een specificatie naar onderwerpen die deze tafel betreffen.

In de vragenronde die ontstond kwamen de volgende onderwerpen aan bod:

- Aandacht voor verhoging gasprijzen (eerste en tweede schijf) irt in beeld brengen van evt gevolgen glastuinbouw;
- Procedure tbv algemene experimenteerruimte ihkv het brede(re) klimaatakkoord (*komt in de tekst 'Ontwerp van het Klimaatakkoord' op meerdere plaatsen voor, echter niet in generieke zin zoals ter vergadering aan de orde kwam*)
- Aandacht voor de mogelijkheid van benutting van EU fondsen voor innovatie (al dan niet ism Invest.nl io)

Bespreking eindconcept

- In de eindversie zijn de wijzigingen opgenomen, die aan Tafel aan de orde kwamen (SMART, openstaande keuzen etc). Deze zijn niet in dit verslag opgenomen, wel in de (direct) nagestuurde versie van het 'Ontwerpakkoord in wording'.
- Conclusie van bespreking is dat er geen onoverkomelijke bezwaren in de tekst van het akkoord zijn,
 - o muv tekst rond 'consumptie, deze wordt aangepast buiten vergadering om (thema 'herkenning vergroten').
 - o Deelteksten rond 'Bomen, bossen en natuur' en 'Veenweiden' worden nog naar resp deelnemers Tafel en werkgroep voorgelegd voor tekstcheck (actie is voltooid)
 - o Wens vanuit NGO's tav voorzitter om te komen met alternatieve tekst rond 'scenariostudie'

- Voor alle Tafeldeelneemers is er nog kort de tijd genomen om naar de tekst en veranderingen daarin te kijken, mn gericht op die deelnemers die niet aanwezig konden zijn.
- Indien er – vanuit politiek of Beraad, danwel anderszins – wijzigingen in de Tekst van L&L gewenst worden, dan zal vz deze niet zonder raadpleging van betrokkenen accepteren.

Afspraken:

- Secr zoekt, na jaarwisseling, nieuwe datum voor reservering 17 januari (Grüne Woche), de andere reserveringen voor Tafelbijeenkomsten in 2019 worden definitief gemaakt;
- Secr neemt initiatief om instrumentering van maatregelen ('p maal q') in ons deelakkoord zsm na jaarwisseling te concretiseren ism geïnteresseerde partijen (IPO, Agri.nl, Rijk, ...)

Potentiële agendapunten voor januarivergadering

- Uitwerking instrumentering van maatregelen in L&L
- Ontwikkelingen in de Scenariostudie

1. Verslag Tafelvergadering dd 23 januari 2019

Aanwezigen:

Pieter v Geel (vz)

[redacted] (Natuurmonumenten), [redacted] (CBL), [redacted] (FNLI),
[redacted] (vervanger [redacted], LTO Nederland), [redacted]
(NZO), [redacted] (Agri.nl – Rabobank), [redacted] (Agri.nl – Agrifirm),
[redacted] (Nevedi), [redacted] (IPO – Overijssel), [redacted]
(Unie v Waterschappen), [redacted] (VNG), [redacted] (VBNE), [redacted]
[redacted] (NAJK)
Marjolijn Sonnema (Rijk), [redacted] (Rijk)
[redacted] (secre)

Verhinderd:

[redacted] (secre), [redacted] (PBL), [redacted] (BO
Akkerbouw), [redacted] (LTO Glaskracht), [redacted] (NGO's – Natuur en
Milieu), [redacted] (IPO – Gld), [redacted] (ViVa)

1.1

1.2 Opening

1.3 Verslag 18-12-2018

Geen opmerkingen

1.4 Mededelingen

- De stukken op de gezamenlijke werkruimte (share) zijn bijgewerkt. Indien daar relevante stukken ontbreken, dit gaarne doorgeven aan secretariaat;
- Achtergrondstukken bij Ontwerpakkkoord zijn of worden op Klimaatakkkoord.nl beschikbaar gemaakt;
- Doorrekening is gestart met overdrachtsbijeenkomst vanuit secretariaat met Planbureaus;

1.5 Procesupdate

Rol NGO's

- De NGO's zijn niet weggelopen van het Klimaatakkkoord traject, toch hebben zij in een persconferentie op 20-12 aangegeven niet deel te nemen aan vergaderingen.
- Klimaatberaad heeft vastgesteld dat de NGO's gewoon uitgenodigd blijven worden, en dat het aan hen is om uitnodigingen te accepteren, danwel daar geen gehoor aan te geven.
- Voorzitter geeft aan dat hij hecht aan deelname van de NGO's aan een te sluiten akkoord en meent dat de Tafel er alles aan gedaan heeft om verschillen te overbruggen;
- Tafel zal – met de nodige armslagen (zie onder – punt Voorbereiding Uitwerkfase) activiteiten voortzetten, NGO's kunnen op elk moment besluiten tot deelname.

Rol Tafel en Beraad

- In de politieke omgeving is een dynamiek ontstaan die krantenlezers niet ontgaan kan zijn;
- Beraad heeft gemeend dat de rol van de Tafels en de voorzitters in een Kamerbrief bevestigd zou moeten worden, zodat het primaat bij de politiek blijft liggen;
- In de komende tijd blijft de urgentie tot nader uitwerken aanwezig, maar een voorbehoud op politieke besluitvorming zal hier wijs mee omgegaan moeten worden. Er zal komende tijd geen sprake zijn van onderhandeling, die fase is voorbij.
- Ook wordt er nagedacht aan de kant van het Rijk over de rol van de Tafels in de borging en uitwerking van een te sluiten Akkoord.
- Momenteel past de Tafel een terughoudende rol irt nadere uitwerking, die zich zou moeten richten op niet-politieke thema's ('technische uitwerking') en inzetten van no regret acties. Geen onomkeerbare stappen zettend.

Tafeldeelnemers herkennen geschetst beeld én handelingsopties (zie voor concretisering 'nadere uitwerkafspraken'). Deelnemers benadrukken de urgentie om toch volgende stappen te kunnen zetten, rekening houdend met bovenstaand beeld.

Ook wordt uitgesproken dat de samenwerking aan deze Tafel met de NGO's als constructief en prettig ervaren is en dat er een appel gedaan wordt op spoedige aanvaarding van de uitnodiging.

Tafeldeelnemers geven aan dat de persconferentie van de NGO's op 20-12 als niet constructief ervaren werd, in tegenstelling tot ervaringen aan Tafel. Voorzitter geeft aan contact op te nemen met NGO's, wetend dat er alleen afspraken gemaakt worden tbv uitwerking L&L deel aan de Tafel en niet in een parallel circuit.

1.6 Achterbanraadpleging

Hetgeen nu ter raadpleging voorgelegd kan worden is het Ontwerpakkkoord van 21-12 jl. Gestreefd wordt naar een Akkoord in mei, wetend dat de doorrekening van de planbureaus (persconferentie met resultaten daarvan op 13 maart voorzien) aanleiding kan geven tot aanpassingen in het Ontwerpakkkoord.

LNV geeft aan dat planbureaus gevraagd is om een variant door te rekenen tbv Tafel L&L (Ontwerpakkkoord voorstel tbv 3,5 Mton taakstelling, alsmede te bezien onder welke – ook financiële - voorwaarden realisatie van de ambitie van 6 Mton realiseerbaar zou zijn. Ook is gevraagd om effecten van veranderingen in energielasting irt glastuinbouw in beeld te brengen).

Uitkomsten van de doorrekening irt deze variant kunnen aanleiding zijn voor een tweede fase in Achterbanraadpleging.

Verschillende partijen (VBNE, NM, Nevedi, VNG, NZO, IPO, ...) geven aan dat zij bezig zijn met het proces van raadplegen van achterbannen. Tijdstippen en manieren zijn divers.

Hierover zijn geen uniformerende afspraken gemaakt.

1.7 Voorbereiding uitwerkingsfase

Geconstateerd wordt dat de werkgroep financiering van belang is bij het beter inzichtelijk maken van de acties uit het Ontwerpakkkoord irt investeringen en beschikbaar instrumentarium. Tafel uit de wens om hier mee door te gaan.

Iedere sector(ale werkgroep) wordt gevraagd om een PvA uitwerking op hoofdlijnen voor de komende 4 maanden voor te bereiden tbv bespreking in de komende Tafelvergadering.

Op basis van die PvA's ('wat werken we uit, wie te betrekken, waar lopen we tegenaan') wordt bezien over welke onderwerpen het gaat en wat de gevoeligheid van nadere uitwerking is, alsmede of sectorale uitwerking (met alle relevante stakeholders!) het passende niveau van uitwerking vormt. Het PvA vormt idealiter een basis voor een Uitwerkingsagenda.

Verschillende werkgroepen zijn al / nog actief. Er ontstaat een discussie over 'hoe te werken' aan de hand van een casus. Conclusie van die discussie is dat er ook bilateraal gesproken kan worden tussen partijen om oplossingen te zoeken voor urgente knelgevallen.

CBL geeft te kennen graag betrokken te willen zijn bij de uitwerking van afspraak omtrent de verdienmodellen.

Eén van de no regret acties vormt de ontwikkeling van een Routekaart Biomassa.

Voorzitter concludeert dat:

- Secretariaatsdocument een goede basis voor start van uitwerking van de routekaart vormt;

- Het prettig is dat de enkele Tafeldeelnemers (BO Akkerbouw, UvW, NZO, FNLI, VBNE) al bij elkaar gekomen zijn om zich te organiseren;
- LNV, Agrifirm, Nevedi, Rabobank geven aan (graag) aan te willen sluiten
- Wenselijk is dat NGO's ook aansluiten. Voorzitter zal deze wens in bilateraal contact met NGO's ter sprake brengen.

1.8 Scenariostudie

Voorzitter geeft aan dat de scenariostudie, ook zonder deelname NGO's (consequentie van handelen NGO's) zal doorgaan.

In bijlage een update (niet inhoudelijk besproken) over de stand van zaken, tijdspad en stand van zaken.

NM wenst, als groene NGO/TBO, aangehaakt te worden in de BC.

Tafel herhaalt de wens tot continue betrokkenheid.

1.9 Rondvraag en sluiting

- [] geeft aan benieuwd te zijn naar een analyse van de INEKs van andere LS ivm inspiratie en 'level playing field'. LNV zegt toe dit na te gaan;
- [] vraagt naar de stand van zaken van de werkgroep Communicatie. Hij geeft aan hier een urgente taak te zien ivm uniforme communicatie irt achterbanconsultatie. LTO geeft aan hier een actiepoint te hebben liggen.

Voorzitter dankt aanwezigen voor deelname, sfeer en inbreng.

2. Actiepunten

Voorzitter borgt contact met NGO's irt deelname Tafel, Routekaart Biomassa en doorgaan van scenariostudie.

LTO zal stand van zaken van acties van wg Communicatie doorgeven.

Bijlage: Update scenariostudie perspectief voor ontwikkelrichtingen Nederlandse landbouw richting 2050

Wageningen University & Research, contactpersoon: [REDACTED]

([REDACTED]@wur.nl)

22 januari 2019

Introductie

In het klimaatakkoord op hoofdlijnen, dat op 10 juli 2018 is gepresenteerd, is aan de sectortafel landbouw en landgebruik afgesproken om een scenariostudie naar de mogelijke ontwikkelrichtingen van de Nederlandse landbouw voor de periode na 2030 uit te laten voeren. Wageningen University & Research is gevraagd om in samenwerking met de begeleidingscommissie (BC) te komen tot een voorstel waarin deze scenariostudie verder is uitgewerkt. Deze begeleidingscommissie onder voorzitterschap van Pieter van Geel bestaat uit [REDACTED] (Provincie Overijssel namens IPO), [REDACTED] (Natuur en Milieu namens de natuur en milieu organisaties), [REDACTED] (FrieslandCampina namens NZO), [REDACTED] (LTO) en [REDACTED] (LNV).

In samenspraak met de begeleidingscommissie is een voorstel opgesteld dat op 1 november naar het ministerie van LNV is gestuurd, en door LNV en de minister is goedgekeurd voor financiering. Op 13 november is een eerste officiële bijeenkomst met de BC gehouden, en is afgesproken om ook individuele gesprekken met de leden te hebben om tot een verdere invulling van de verschillende scenario's te komen.

Invulling scenario's

In het oorspronkelijke voorstel werd uitgegaan van 4 scenario's gebaseerd op twee hoofdassen die bepalend zijn voor de ontwikkeling van de Nederlandse landbouw. Op de ene as de factoren die de Nederlandse landbouw in relatief grote mate zelf bepaalt, de zogenaamde markt oriëntatie as met een regionale en wereldmarkt oriëntatie. De andere as wordt bepaald door factoren uit de omgeving, de omgevingskwaliteit as, met de huidige/voorgenomen eisen en strengere eisen aan de omgeving. Tijdens de verdere invulling van de scenario's en de individuele gesprekken met de BC leden, bleek al gauw dat met name de markt oriëntatie as onduidelijk was, en niet tot een éénduidige scenario invulling leidde. Daarnaast kwam vanuit de klimaattafel discussies ook de extra vraag naar binnenlandse biomassa voor bio-energie en bio-based materialen op tafel.

Daarom is besloten tot een andere opzet van de scenario's met een twee-trap benadering, waarbij eerst bepaald wordt wat de productieruimte is voor de twee scenario's met verschillende eisen aan de omgevingskwaliteit, en in de tweede stap verschillende varianten voor een alternatieve invulling van de mogelijk vrijgekomen productieruimte. Hiervoor zijn de volgende drie varianten gekozen i) extensiveren (meer richting natuur inclusieve landbouw), ii) intensiveren (volledige mitigatie met o.a. dichte stallen) en iii) meer ruimte voor biomassa productie. Tijdens de tweede BC bijeenkomst op 17 december is deze aanpak voorgesteld en goedgekeurd.

Voor het bepalen van de productieruimte in de twee scenario's moet de milieugebruiksruimte worden gedefinieerd voor het huidige/voorgenomen eisen scenario en strengere eisen scenario. Met name klimaat is hierbij een belangrijk uitgangspunt en zal met name in het strengere eisen scenario ook het meest bepalend zijn voor de productieruimte. Het uitgangspunt is in beide scenario's het klimaatakkoord van Parijs waarbij landen in 2050 klimaatneutraal zouden moeten zijn (overgebleven emissies moeten gecompenseerd worden door vastlegging). Voor het huidige eisen scenario wordt er vanuit gegaan dat de landbouw emissies op Europese schaal gecompenseerd worden, dit zou volgens een recent gepubliceerde lange termijn visie van de Europese Commissie (COM(2018) 773), een halvering van de landbouwemissies betekenen, waarbij de resterende emissies gecompenseerd worden door CO₂ vastlegging in landgebruik, met name bossen. Voor Nederland zouden de landbouwemissies (N₂O en CH₄) in 2050 nog 9-10 Mton CO₂-eq mogen bedragen. In het strengere eisen scenario zou dit binnen

Nederland zelf geregeld moeten worden, wat een zeer sterke reductie van de landbouw emissies zou betekenen. Op basis van PBL (2017) zou er dan nog maar 0,4 Mton ruimte zijn voor de landbouwemissies. Voor beide scenario's zal worden bekeken in hoeverre er bij deze productieruimte ook aan de andere milieu randvoorwaarden zoals ammoniak emissie en waterkwaliteit wordt voldaan.

Voortgang en planning

Ondertussen wordt er gewerkt aan de uitwerking van de verhaallijnen, deze zullen met de BC worden gedeeld eind januari. Verder wordt er gewerkt aan de eerste berekeningen die de omvang van de productieruimte bepalen voor de twee scenario's onder de huidige/voorgenomen en strengere eisen aan de omgeving. Dit bepaalt dan de verdere ruimte voor de alternatieve invulling van agrarische verdienmodellen in de verschillende varianten. Een aangepaste versie van de planning is hieronder weergegeven.

Fase	november	december	januari	februari	maart	april	mei	juni
1. Uitwerken uitgangspunten								
2. Uitwerking verhaallijn scenario's				D1				
3. Uitwerking plan doorrekening				M1				
4. Invulling varianten				M2				
5. Doorrekenen scenario's en varianten					M3	M4		
6. Rapportage en communicatie							D2	D3 D4
Overleg met begeleidingscommissie								

D1 = Beschrijving storylines

M1 = Uitgewerkt plan doorrekening

M2 = Bespreking invulling varianten

M3 = Bespreking voorlopige resultaten

M4 = Bespreking eindresultaten modellering

D2 = Concept eindrapport

D3 = Eindrapport

D4 = Samenvatting voor breder publiek

Verslag Tafelvergadering dd 14 februari 2019

Aanwezigen:

Pieter v Geel (vz)

[redacted] (Natuurmonumenten), [redacted] (vervangt [redacted]
[redacted], LTO Nederland), [redacted] (Glastuinbouw Nederland), [redacted]
(NZO), [redacted] (vervangt [redacted], Agri.nl – Rabobank), [redacted]
[redacted] (Agri.nl – Agrifirm), [redacted] (vervangt [redacted] Nevedi), [redacted]
[redacted] (IPO – Gld), [redacted] (IPO – Overijssel), [redacted] (Unie v
Waterschappen), [redacted] (VNG), [redacted] (VBNE), [redacted]
[redacted] (NAJK)
[redacted] (Rijk)
[redacted], [redacted] (secr)

Verhinderd:

[redacted] (CBL), [redacted] (BO Akkerbouw), [redacted]
(PBL), [redacted] (FNLI), [redacted] (NGO's – Natuur en Milieu), [redacted]
[redacted] (ViVa), Marjolijn Sonnema (Rijk),

Opening

Verslag 23 januari

- Tijdens de vergadering van 23 januari was door LNV toegezegd om te komen met oplossingen rond financiering monitoring veenweidepilots. LNV zegt toe om hierop terug te komen;
- Er wordt gevraagd naar inzage in concept INEKs van andere EU lidstaten, met het oog op 'leren van andere lidstaten'. LNV zegt toe om een inhoudelijke analyse van de plannen, voor zover mogelijk, te verstrekken.

Mededelingen

- Voorzitter koppelt terug uit het informeel overleg met de NGO's, het gaat hierbij met name over 'elkaar informeren' en personele zaken.
- Rijk heeft een brief gestuurd aan TK, waarin rol van de Tafel(voorzitters) nader geduid is. De strekking is conform hetgeen in de vergadering van 23 januari aangekondigd is.
- In Eerste Kamer is een motie aangenomen om alle vergaderverslagen van de Tafels openbaar te maken.

Planning en voortgang

Doorrekening en rol Tafel L&L

- Kabinet ziet graag dat Tafels een appreciatie geven van de doorrekening. Een presentatie van de doorrekening is voorzien voor onze Tafel in de vergadering van 14 maart jl. Daar zal ook bezien worden, wat er verder van eenieder nodig is. Kabinet zal haar definitieve positie bepalen aan de hand van de doorrekening en weegt daar ook de appreciatie van de Tafel in mee.
- Tafel vraagt secretariaat / voorzitter een proces te bedenken tussen 13-3 en 1 april zodat de Tafel (en evt ook werkgroepen) een goede bijdrage kan leveren aan de appreciatie van de doorrekening; er klinkt een vraag door naar samenhang van KA en Urgendazaak. Rijk wil dit in een besluit kunnen bundelen.

Governance Klimaatakkoord

- Beraad zal komen met een gedachtenlijn hoe de voortgang van de afspraken uit het aanstaande KA geborgd kan worden, passend bij de verplichtingen uit oa de Klimaatwet. Het Rijk komt met een (definitief) voorstel.

- Voorzitter geeft aan input te wensen vanuit Tafeldeelnemers ter bepaling van zijn inzet, hij worstelt tussen 'lean and mean' en 'community in stand houden'
- Tafeldeelnemers herkennen de worsteling en benadrukken het belang van de community. Echter, liever geen nieuwe verbanden oprichten, zo mogelijk aanhaken bij bestaande overlegstructuren, zonder in oude patronen te vervallen. De deelnemers aan deze Tafel zien een gezamenlijke ('toezichhoudende') rol voor zichzelf weggelegd.
- Diverse mogelijkheden passeren de revue, waaronder die van een Klimaatcommissaris
- Deelnemers vragen aandacht voor alle afspraken die al in 2019 tot resultaat moeten leiden, juist ook die van het Rijk omdat deze randvoorwaardelijk (kunnen) zijn voor uitwerking van sectorale plannen.
- Inhoudelijk leeft de zorg dat er verschillende snelheden van uitwerking gaan ontstaan tussen 'energie' en 'landbouw' (bv irt ruimte beslag) en dat er volgtijdig ipv integraal afwegingen gemaakt zullen worden. Hier lijkt regie ('principes bij afweging') vanuit overheden wenselijk. Ook de Governance en Borgingsstructuur zou dit moeten identificeren (en idealiter: voorkomen)

Voortgang werkgroepen

- Er is een beperkt aantal PvA's binnengekomen (Veenweiden) en een Kamerbrief (varkenshouderij) – beiden niet actief verspreid, komen zsm op de share.
- Melkveehouderij geeft aan dat het PvA vertraagd is. Binnen twee weken zou contact opgenomen worden met de partners uit de vorige fase.
- Vanuit werkgroep veenweiden wordt gevraagd om een opdracht. Niet duidelijk is echter wie die opdracht zou moeten verstrekken. Vooralsnog zou deze moeten komen vanuit de Tafel: voorbereiding van uitwerking van afspraken uit het Ontwerp KA (21-12), dit kan tot 'einde Tafel', daarna onhelder – wachtend op eigenaarschap en structuur. Dit hoeft de voorbereiding tot uitwerking niet in de weg te zitten.
 - o Tav werkgroep veenweiden wordt gesignaleerd dat ook in TK er een beleidsnota Veenweiden besproken wordt vanuit twee partijen.
- Bomen, bos en natuur: werkgroep werkt door richting een nader geconcretiseerd Uitvoeringsplan. Verwacht wordt dat dit rond de zomer beschikbaar komt
- Secretariaat wordt gevraagd om een overzicht van werkgroepen en trekkers daarvan om evt misverstanden weg te nemen.
- Ter plaatse wordt vanuit werkgroep financiering een presentatie gegeven.
- Deelnemers geven na complimenten, navolgende urgenties mee:
 - o Inventariseer bestaand en beschikbaar instrumentarium
 - o Geef zicht op mogelijkheden en rol Groenfonds en Invest.nl (evt creëren van een 'mandje met technieken' ivm schaa sprong)
 - o Geef zicht op de investeringsomvang 2030 (voor 1-4 a.s.) ihkv KALL-thema's
- Vanuit Melkveehouderij wil men naar een ontzorgingsprincipe voor melkveehouders, daarvoor is (meer) zicht op beschikbare instrumenten nodig.

Achterban raadpleging

- IPO geeft aan dat er pas definitief een standpunt ingenomen kan worden over het gehele KA medio juni ivm verkiezingen (thema is fors gepolitiseerd);
- VNG werkt met eenzelfde planning.
- NZO verwacht 14-2 middag een antwoord vanuit de achterban te ontvangen
- UvW herkent de opmerking van IPO, ook irt hun eigen verkiezingen. Geeft echter wel aan op 22 maart al meer zekerheid te kunnen bieden, of zij al dan niet binnen het vooraf gestelde mandaat afspraken gemaakt hebben.
- LTO houdt informatiebijeenkomsten in het land

- NAJK merkt bij gesprekken in het land dat de leden van goede wil zijn, maar er nog wel zorgpunten binnen domein Tafel (ruimte, veenweiden) en daarbuiten (waarom luchtvaart niet, waarom telt vastleggen van koolstof in gewassen niet mee) leven.
- NEVEDI ziet bij leden een positieve grondhouding, maar wel met zorgen over de samenhang van wensen tav diervoer (integrale opgave is fors)
- Glastuinbouw NL: heeft al mandaten vastgesteld en afgestemd, gaat nu om uitwerking. Aandacht voor de regio-component.
- Natuurmonumenten is bezig met een brede raadpleging over wensen in relatie tot landschappelijke veranderingen, daarin loopt klimaat mee;
- VBNE stemt in met Ontwerpklimaataakkoord (status 'nu'), wel aandacht nodig voor meenemen van achterbannen

Voorzitter concludeert dat Tafelpartners en -achterbannen nuchter gereageerd hebben op de turbulentie rond het akkoord. Daarvoor waardering. Desondanks aandacht nodig voor communicatie.

Aandachtspunt is dat het thema klimaat bij achterbannen nog wel echt moet gaan leven. Er is een aanzienlijk kennisverschil tussen Tafeldeelnemers en 'rest van de achterban'. Hier wordt een schone taak gezien voor de WG Communicatie, die snel bij elkaar geroepen zal worden.

Rondvraag en sluiting

- Er is een Infographic gepresenteerd op 18-12. Is die beschikbaar om te delen en te communiceren? Nog niet, is een concept, wordt snel definitief (ook consultatie WG Communicatie!), dan te delen. Niet werken met concepten. *[Noot secr: zal in week 18-2 beschikbaar gemaakt worden via website klimaataakkoord]*
- Rabo meldt dat er input geleverd kan worden op een EU voorstel ('Taxonomie') irt klimaatfinanciering en bossen. Rabo doet dit al, via EU banken. Indien interesse: meer info via secr.
- VBNE nodigt eenieder uit op viering van de 63^e Nationale Boomfeestdag (13 maart, 09.00-13.00 uur, Haarlemmermeer), met ook kinderklimaattafels. Nadere info is op share te vinden.

Bijlage: Overzicht werkgroepen en trekkers

Werkgroep	Trekker
Glastuinbouw	
Melkvee en zuivel	
Varkenshouderij	
Bomen, Bossen, Natuur	
Veenweide	IPO, via
Landbouwbodems	
Consumptie	
Financiering	
Communicatie	

Aanwezigen:

Pieter v Geel (vz)

[redacted] (Natuurmonumenten), [redacted] (LTO Nederland), [redacted]
[redacted] (Glastuinbouw Nederland), [redacted] (NZO), [redacted] (Agri.nl –
Rabobank), [redacted] (vervanger van [redacted], Nevedi),
[redacted] (vervangt [redacted], NGO's – Natuur en Milieu), [redacted] (IPO –
Gld), [redacted] (IPO – Overijssel), [redacted] (VNG), [redacted]
[redacted] (PBL), [redacted] (VBNE), [redacted] (vervangt [redacted]
[redacted], CBL)
Marjolijn Sonnema (Rijk), [redacted] (Rijk)
[redacted], [redacted] (versl)

Verhinderd:

[redacted] (Unie v Waterschappen), [redacted] (FNLI), [redacted]
[redacted] (NAJK), [redacted] (Agri.nl – Agrifirm), [redacted] (BO Akkerbouw),
[redacted] (ViVa)

Opening en welkom

Voorzitter heet allen, incl vervangers welkom.

Verslag Tafel 14 februari

- Nav: LNV komt nog met overzicht van INEKs van diverse andere EU lidstaten (mede ivm inzicht in concurrentiepositie)

Mededelingen

- Tweede Kamer organiseert ca 5 Ronde Tafels Klimaatakkoord, startend vanaf 27-3. Voorzien is dat de sessie over Klimaat en Landbouw en Landgebruik op 18 april (10.00-14.00 uur) plaatsvindt.
- De Integrale Kennis- en Innovatieagenda voor Klimaat en Energie (IKIA), waarin ook L&L missies benoemd zijn, is gepubliceerd op Klimaatakkoord.nl (<https://www.klimaatakkoord.nl/themas/kennis--en-innovatieagenda/documenten/publicaties/2019/03/12/innoveren-met-een-missie>). Deze publicatie zal ook in de share ter beschikking gesteld worden.
- NGO's hadden een time out genomen in het Klimaatproces. De uitnodiging voor deelname bleef staan. Nu de doorrekening beschikbaar is, nemen zij hun plaats weer in als gezamenlijke NGO's.
- Voorzitter Klimaatberaad heeft, op persoonlijke titel, een advies over borging en uitwerking aan MinEZK in voorbereiding. Zodra dit beschikbaar is, zal dit ook aan deze Tafel geagendeerd worden.
- Na uitkomen doorrekening heeft het Kabinet een eerste reactie (https://www.tweedekamer.nl/kamerstukken/brieven_regering/detail?id=2019Z04962&id=2019D10357) gegeven. Deze heeft voor de Tafel verschillende consequenties:
 - o Eind april wil het kabinet een reactie op de uitkomsten van de doorrekening klaar hebben en neemt daartoe initiatief om obv de bevindingen in de doorrekening het Ontwerpakkoord nader te concretiseren;
 - o LNV wil hierbij de Tafel benutten. Hiertoe wordt een extra Tafelbijeenkomst (half april) ingepland.
 - o Het kabinet 'verwelkomt [...] de ambitie van de sectortafel landbouw en landgebruik om extra CO2-reductie te realiseren. Daarvoor zullen door het kabinet voldoende middelen beschikbaar moeten worden gesteld om de landbouwsector hierbij te ondersteunen. Met het oog hierop zullen plannen worden uitgewerkt waarbij wij goede mogelijkheden zien om hierbij een

combinatie te maken met de visie van het kabinet voor een duurzame en sterke kringlooplandbouw.'

- o In de communicatie lijkt onduidelijkheid te zijn ontstaan over de realisatie van de 'extra Mtonnen'. Het gaat, in principe, om realisatie van de door de Tafel uitgesproken ambitie én de daarbij benoemde randvoorwaarden.

Bespreking Doorrekening PBL

- [REDACTED] presenteert de bevindingen en achtergronden bij de doorrekening adhv een powerpoint presentatie. Deze is beschikbaar op de share.
- Bij de vergadering van 1-4 zal een hard copy van de doorrekening vanuit PBL beschikbaar zijn;
- Rond 1-4 zal ook het achtergronddocument bij de doorrekening, waarin instrumentarium en aannames beschreven zijn, beschikbaar moeten komen.
- Indien er aanvullende vragen aan PBL zijn, dan kunnen deze via secretariaat gesteld worden. Ruimte is echter beperkt.

De doorrekening geeft goed beeld van de door PBL geziene onzekerheden irt uitwerking.

Deze worden door de voorzitter gecategoriseerd in vijf categorieën:

- Financiële middelen en doorwerking daarvan naar betrokken actoren (boeren, terreinbeheerders etc)
- Maatschappelijke weerstand
- Versterking, ontwikkeling van regelgeving en borging
- Ontbreken van kennis
- Versterken van de bereidheid van actoren om tot actie over te gaan

Aanvullend wordt 'ruimtelijke inpasbaarheid' genoemd als onzekerheid en zal ook biodiversiteit als thema klimaatmaatregelen (kunnen) begrenzen.

Er wordt gewaarschuwd om de (on)mogelijkheden van het Natuurpact niet te overschatten irt klimaat. Het Pact is immers politiek en bestuurlijk geborgd.

Voorzitter wijst op het risico om nu vooral te focussen op die acties die op korte termijn tot resultaat komen, ten koste van de meer structurele acties. Tafel beaamt dat er zeker ook aandacht moet zijn voor de inzet in Landgebruik.

Generieke vragen over de te verwachten producten van PBL worden door vz meegenomen naar het Beraad, waar deze geadresseerd worden.

Vorbereiding uitwerking

- Werkgroep financiering wil komende Tafel (1-4) de investeringen 2030 en instrumentatie in beeld hebben. Proces staat.
- Tafel is het juiste gremium om Tafeloverstijgende uitwerk vragen (bv rond CO2 effecten van benutting in glastuinbouw) te adresseren.

Overig en Wvttk

- 13 maart was Boomfeestdag met Kinderklimaattafel.
- Sectorale uitwerkplannen (zoals Glastuinbouw en Zuivel) staan al op de website van Klimaatakkoord.nl. Ervaring is dat deze sectorale plannen goed werken irt achterban gesprek.

Niet behandeld in vergadering, wel relevant tkn:

- Bij het Rijk komen WOB-verzoeken binnen over het Klimaatakkoord. Deze betreffen oa alle verslagen en notulen van klimaatberaad en (als eerder al via Motie gevraagd en aan Tafel gemelde) verslagen van de sectortafels.
- Voor alle tafels is afgesproken dat de tafels worden geïnformeerd over de ontstane situatie.

Tav de Motie Openbaarmakingen Tafelverslagen is de volgende toelichting beschikbaar:

- Op dinsdag 5 maart jl. nam de Eerste Kamer een motie aan, waarin het kabinet via de minister van BZK wordt verzocht om alle verslagen van de vergaderingen van de

klimaattafels en alle verslagen van het overkoepelende Klimaatberaad openbaar te maken.

- Op 30 januari ontving EZK een Wob-verzoek van een journalist, waarin onder andere wordt verzocht om alle documenten met betrekking tot voorstellen van de klimaattafel industrie, inzake CO₂-heffing voor de industrie (of: belasting en of toeslag in welke vorm dan ook) en die geen onderdeel uitmaken van het Klimaatakkoord.
- Het zijn verschillende verzoeken met een verschillende timing en verschillende gronden van openbaarheid. De verzoeken zijn van gelijke aard en Rijk is van plan deze in samenhang te beoordelen.
- Er moet een besluit worden genomen hoeveel informatie openbaar wordt gemaakt en op welk moment (vóór of na afronding van de gesprekken over het Klimaatakkoord).
- Tafel kan een officiële uitvraag van de documenten verwachten worden door de SER (die de gesprekken over het Klimaatakkoord coördineert).
- U wordt hierbij om uw zienswijze gevraagd. Waarbij u via de SER kunt aangeven welke passages u graag gelakt zou zien, op basis van de uitzonderingsgronden uit de Wob (omdat het bijvoorbeeld een persoonlijke beleidsopvatting betreft). De Rijksoverheid beslist vervolgens welke passages eventueel worden gelakt.

Aanwezigen:

Pieter v Geel (vz)

[redacted] (Natuurmonumenten), [redacted] (BO Akkerbouw), [redacted]
[redacted] (LTO Nederland), [redacted] (Glastuinbouw Nederland), [redacted]
(NZO), [redacted] (vervanger [redacted] Agri.nl – Rabobank), [redacted]
[redacted] (Agri.nl – Agrifirm), [redacted] (Nevedi), [redacted]
(vervanger van [redacted] NGO's – Natuur en Milieu), [redacted] (IPO – Gld),
[redacted] (IPO – Overijssel), [redacted] (Unie v Waterschappen),
[redacted] (VNG), [redacted] (PBL), [redacted] (VBNE),
[redacted] (NAJK), [redacted] (vervangt [redacted], ViVa), [redacted]
[redacted] (CBL)
Marjolijn Sonnema (Rijk), [redacted] (Rijk)
[redacted], [redacted] (versl)

Verhinderd:

Nvt

Welkom

Verslag Tafel 14 maart 2019

Naar aanleiding van:

- Rijk communiceert dat er in het verslag van 14 maart een alinea opgenomen is, die deelnemers wijst op binnengekomen WOB verzoeken, waaronder openbaarmaking verslagen van sectortafels. Voor eventuele vragen wordt verwezen naar het secretariaat van de Tafel.
- Wens om inzage te hebben in de INEKs wordt gecontinueerd.
- De PBL presentatie is beschikbaar op sharepoint.
- Hoorzitting Tweede Kamer: voorzitter deelt mee dat hij gevraagd is om aanwezig te zijn, en deelt zijn boodschap op hoofdlijnen. Ook andere Tafeldeelneemers hebben een uitnodiging ontvangen van de TK griffie. Zodra deelnemerslijst openbaar is, zal secr deze delen via share.

Mededelingen

Vanuit Voorzitter

- Vanuit Beraad wordt gevraagd om op woensdagochtend 24 april een extra Tafelbijeenkomst te organiseren, naast de al geplande Tafel L&L van 17 april a.s. (van 15 - 17 uur). Idee is om daar de kabinetsappreciatie op de doorrekening van PBL te vernemen. Na vergadering bleek dat er sterk aangedrongen wordt om op de ochtend van 24 april toch een bijeenkomst te organiseren, omdat een technische oplossing niet wenselijk is. Tafeldeelneemers wordt gevraagd hiervoor ruimte in hun agenda te reserveren.
- Voorzitter heeft op 14 maart gesproken met Minister LNV. Zij heeft suggesties gegeven die de agenda van deze vergadering én het werkproces (extra Tafel op 17 april a.s.) beïnvloeden. Ook heeft zij te kennen gegeven dat zij de werking van de Tafel als plezierig en constructief ervaart.

Vanuit PBL

- Het vorige vergadering beloofde achtergrondstuk komt rond 10 april a.s. (eerder aangekondigd voor 'eind maart').

- PBL voorziet niet in een doorrekening van door kabinet gedachte additionele inzet. Echter in TK ligt een motie voor die hier wel om vraagt. Stemming op 2 april leert dat de motie verworpen is.

Vanuit Rijk

- In overleg met de coalitie wordt door het Rijk gewerkt aan aanscherping van het ontwerpakkoord zodat het doelbereik verbeterd wordt. De vertraging in beschikbaar komen van het PBL achtergrond document maakt de tijdklem (voor 17 april) pregnanter. Verwachting is dat stukken voor 17 april nagestuurd zullen (moeten) worden.

Governance Klimaatakkoord

De voorzitter van het klimaatberaad, de heer Nijpels, is gevraagd een voorstel voor governance en borging van de afspraken uit het klimaatakkoord als advies aan het kabinet aan te reiken. Dit staat inmiddels (*'Voorstel op hoofdlijnen voor governance van het Klimaatakkoord'*) ook op de share, maar was ten tijde van de Tafelbijeenkomst nog niet schriftelijk beschikbaar.

Voorzitter van de Tafel L&L vat het voorstel derhalve samen, waarbij een scheiding gemaakt wordt tussen de maatschappelijke verantwoordelijkheid (nakomen van bestaande afspraken middels een uitvoeringsprogramma) en politieke verantwoordelijkheid (doelbereik en evt herijking).

Voorzitter deelt tevens mee dat het voor de hand ligt om netwerken en coalities die in de sectortafels en taakgroepen de basis voor het Klimaatakkoord hebben gelegd, te benutten bij een programmatische uitvoering van de afspraken.

Tot slot meldt de voorzitter dat het advies van de heer Nijpels aan het kabinet is dat het Rijk het initiatief neemt voor een integraal uitvoeringsprogramma.

Voor Tafeldeelnemers is van belang dat de maatschappelijke verantwoordelijkheid volgens het advies vormvrij vormgegeven kan worden, en dat er een klein onafhankelijk 'voortgangsberaad' zal ontstaan, dat advies zal geven aan het kabinet én maatschappelijke partners over voortgang en samenwerking irt de afspraken in het Klimaatakkoord.

De Tafeldeelnemers vinden, ondanks de ingewikkeldheid, dit een logische uitvoeringsstructuur en hechten aan continuering van 'deze Tafel', evt onder andere naamgeving.

Wel worden zorgen geuot omtrent de rol van het Rijk zelf, indien het Rijk zelf in gebreke blijft bij het realiseren van gemaakte afspraken ('zelfgeseling').

Tafeldeelnemers hebben aanvullende vragen over de verantwoordelijkheid van het uitvoeringsprogramma en deelnemende bedrijven danwel collectieven. Deze blijken goed oplosbaar binnen de werking van het voorstel en de constellatie van de Tafel.

LNV geeft aan komende vergadering het uitvoeringsprogramma aan de orde te willen stellen, waar zij al een voorzet op basis van het ontwerpakkoord voor gemaakt heeft.

Achterbanraadpleging

LTO merkt dat het thema Klimaat leidt tot vragen, en dat leden het waarderen om met hen in gesprek deze te bespreken. Ondertoon is dat leden het ervaren als maatschappelijke opgave, waar ze niet omheen kunnen. 11 april is er een LTO bestuursvergadering.

Glastuinbouw Nederland merkt dat de door henzelf gebezigde term 'klimaatneutraal 2040' minder weerklank vindt dan 'fossielvrij 2040' bij tuinders. De discussie over 'CO2-heffing' leidt bij tuinders tot enige onrust, zeker irt het voor deze sector al staande (CO2 verevenings) instrumentarium.

NZO heeft een akkoord in de organisatie, maar merkt bij bijeenkomsten met melkveehouders dat het momentum (urgentie) van het thema klimaat er wat uit lijkt juist door de politieke discussie.

Bij de Unie v Waterschappen zien de dijkgraven dat de waterschappen direct belanghebbenden zijn irt veranderend klimaat, en zien in het ontwerpklimaatakkoord een goede basis om te handelen.

NAJK-leden hebben een positieve grondhouding, maar zien kennisgebrek irt 'afrekenbaarheid' als zorg. En alle sectoren moeten meedoen, 'niet alleen wij'.

Ten aanzien van de het ontwerpklimaatpakkoord spitst de discussie zich bij GS-en in provincies met name toe op de RES-sen en opcenten. Afspraken rond Landbouw en Landgebruik lijken op draagvlak te kunnen rekenen.

Gezien de samenstelling van de lijsten van het Forum lijkt een zakelijke benadering én verhaal van de voorstellen in het Ontwerpakkoord voor de hand te liggen om aansluiting te vinden.

In de webinars die Agrifirm organiseerde is de ondertoon dat 'het moet gebeuren'. Wel zijn er twee bovendrijvende thema's: 'wie betaalt de rekening' en het effect op de Europese concurrentieverhoudingen.

De achterban van het CBL is positief, meldt [REDACTED] zal, door verandering van werkkring volgende vergadering vervangen worden door [REDACTED].

VNG houdt op 4 en 5 juni haar ALV. Gebouwde omgeving is het grootste issue.

Natuurmonumenten haalt enkele relevante aspecten van haar raadpleging rond landschap aan: leden en deelnemers hebben meer zorgen over 'vervlakking van het landschap' dan rond inpassing van zonneweides en windmolens.

Bij Nevedi merkt men dat de discussies breder zijn dan diervoer voor melkvee, ook ligt er een uitdaging voor diervoer van pluimvee en varkens. Er komt naar verwachting veel druk op een instrument als AVV te liggen.

In de varkenshouderij loopt de saneringsregeling.

Er lijkt aan de Tafel L&L met het ontwerpklimaatpakkoord een evenwichtig plan te liggen.

Voorzitter herhaalt zijn welbekende pleidooi dat het klimaatbeleid gebaat is bij een depolitiseerde manier van werken.

Bevindingen WG Financieren

Na de *presentatie (staat op de share)* ontstaat er een informatieve discussie over de methodologie van de gepresenteerde cijfers. Er is behoefte aan inzicht in achterliggende cijfers. Ook wordt geconstateerd dat er nog nader (uitzoek)werk ter specificering te doen is (toedeling naar klimaat, ook irt verdienmodellen en regelingen, zodat er meer grip op de cijfers ontstaat) én om de ontbrekende BBN-sector mee te nemen.

Tafelpartijen vragen een concretisering van de genoemde 'versnellingsdesk'.

Aan de hand van de bevindingen wordt secretariaat gevraagd om vanuit de breedte van de Tafel L&L aan te dringen bij het Rijk op betrokkenheid van de Tafeldeelnemers aan de vormgeving van de SDE++. Secretariaat zal onderzoeken welke ruimte er is voor actieve betrokkenheid.

Suggesties voor aanvullende instrumentering

Er zijn 5 suggesties (groen gas, landbouwbodems/teelt, glastuinbouw, woningbouw naar bos en versnelde realisatie NNN) voor nadere instrumentering door partijen uitgewerkt.

De *(op de share beschikbaar gestelde) slides* worden besproken en als suggestie en nadere uitwerkingen, incl discussie en verbeterpunten, meegegeven aan Rijk.

Verdienmodellen

Door tijdgebrek is er geen inhoudelijke bespreking van de discussienotitie mogelijk gebleken. Wel wordt geconstateerd dat deze notitie goed bruikbaar is bij de Task Force verdienmodellen in oprichting.

Wens is om geen dubbel werk te doen, en synergie te zoeken.

Zodra de opdracht van de Minister tbv de Task Force beschikbaar is, zal gezocht worden naar manieren van synergie.

WvtTk en Sluiting

Aanwezigen:

Pieter v Geel (vz)

[redacted] (Natuurmonumenten), [redacted] (BO Akkerbouw), [redacted]
[redacted] (LTO Nederland), [redacted] (NZO), [redacted] (vervangt
[redacted], Agri.nl – Rabobank), [redacted] (Agri.nl – Agrifirm), [redacted]
[redacted] (Nevedi), [redacted] (vervangt [redacted], NGO's – Natuur en
Milieu), [redacted] (IPO – Overijssel), [redacted] (VNG), [redacted]
[redacted] (PBL), [redacted] (VBNE), [redacted] (vervangt [redacted]
[redacted], ViVa), [redacted] (Glastuinbouw Nederland), [redacted] (FNLI),
[redacted] (CBL), [redacted] (NAJK)
Marjolijn Sonnema (Rijk), [redacted] (Rijk)
[redacted], [redacted] (versl)

Verhinderd:

[redacted] (IPO – Gld), [redacted] (Unie v Waterschappen)

Agendapunten:

1. Opening

2. Verslag 1 april 2019

- [redacted] wordt aan deelnemerslijst toegevoegd
- N.a.v: er is nog niets te zeggen over de instelling van de Task Force Verdienmodellen. Pleidooi om ook thema's uit werkgroep Bomen, Bos, Natuur mee te nemen.

3. Mededelingen

- Vanuit Beraad
 - i. er wordt vanuit het Rijk gewerkt aan een 'compleet pakket' tbv een Klimaatakkoord. Daarin zitten verschillende politieke punten – ook voor andere Tafels – waar mogelijk een advies vanuit PBL voor wenselijk is. Tot die tijd gaat eenieder verder op het ingeslagen pad.
 - ii. Duidelijk is dat het Kabinet niet, zoals gepland was, op 26 april met een compleet pakket naar buiten kan treden. De aangekondigde additionele Tafelbijeenkomst 24-4 wordt dan ook geannuleerd.
 - iii. Beraad blijft bijeenkomen, mandaten van voorzitters zijn – voor zover aan de orde – verlengd.
 - iv. Er is geen nieuwe planning bekend, er zijn al Tafels L&L voorzien op 15 mei en 12 juni aanstaande.
 - v. Vooralsnog ondertekenen de Tafeldeelnemers nog steeds – met dezelfde status – de deelakkoorden en het totaal akkoord ([redacted] mooie zinsnede). Dit geldt totdat de status van kabinetsinzet en het gehele pakket van het Klimaatakkoord helder is.
- Vanuit IPO
 - i. Discussies over Klimaatakkoord vanuit IPO focussen zich op andere Tafels;
 - ii. Mandaat voor deelnemers aan de Tafels vanuit IPO is verlengd, ondanks de verkiezingen en formaties, hiermee is continuïteit van deelname gegarandeerd.

- Vanuit Rijk
 - Het meegestuurde concept uitvoeringsprogramma kan door Tafeldeelnemers gecontroleerd worden. Het is een 1:1 vertaling van de afspraken in het OKA. Indien partijen bij controle wijzigingen wensen, dan kunnen deze via secretariaat aan LNV ter hand gesteld worden;
 - Er wordt, separaat van het Klimaatakkoord proces, voorzien in een 'Urgenda brief' vanuit Kabinet. Ook evt nadere invulling van het Energieakkoord zal voor de Tafel L&L separaat van het Klimaatakkoordproces kunnen geschieden.
 - Er is een grijs gebied tussen 'nu actie en uitvoering' en de procesmatige onzekerheid: eventuele problemen in uitvoering van acties kunnen aan deze Tafel besproken worden. Dit grijze gebied moet uitvoering van acties niet in de weg staan. Pragmatisch oplossen is het motto.
 - Er wordt nog nagedacht over governance en borging aan rijkskant.

4. Instrumenteringsopgave Rijk

Rijk geeft aan dat Minister LNV gekozen heeft voor een politieke route. Deze is echter – na de provinciale verkiezingen – nog complexer geworden. Beoogd was om eind april met duidelijkheid te komen, maar Premier heeft uitstel aangekondigd. Op dit moment is LNV met coalitie in gesprek, waarbij huidig OKA als onderlegger. Er wordt gezocht naar combinaties van doelen, met ten minste onderdeel klimaatwinst.

Inhoudelijk is er niets te zeggen nog, gesprekken lopen.

Vanuit voorzitter wordt ingeschat dat de geplande Tafel van 15 mei een goed moment is om wat er dan ligt te bespreken. De functie van de bijeenkomst van 24 april vervalt en daarmee de noodzaak voor de bijeenkomst.

5. Financiering: Financiële strategie en aanpak

Er wordt voortgebouwd op de presentatie vanuit de werkgroep financiering tijdens vorige Tafel. De werkgroep doet goed werk en is hard op weg om – zeker nu PBL haar achtergrond document beschikbaar heeft – te komen tot scherpe analyse en onderbouwing van financiering van de klimaatambitie. Wat nu voorligt vraagt nog nadere afstemming en uitwerking, bv met behulp van PBL, RVO en LNV en bevat een 'worst case' schatting van benodigde investeringen.

Zo zijn bv inzet van Klimaatenvolpakte en GLB, maar mogelijkheden van decentrale overheden niet meegewogen én is geen rekening gehouden met mogelijke kostprijsverlagingen van maatregelen bij opschaling, maar ook bijsturen van maatregelen op basis van leerervaringen.

Eerste bevindingen zijn dat er voor energiegerelateerde investeringen 'voldoende' ondersteunend instrumentarium beschikbaar is, maar er voor methaan- en lachgas, alsmede investeringen in landgebruik er nog gaten zijn in de instrumentering. Van belang is om een onderscheid te maken tussen instrumenten voor kapitaalintensieve ('CAPEX') investeringen én operationele investeringen ('OPEX').

De presentatie geeft aanleiding voor een aantal vervolgstappen:

- Analyse verder vervolmaken, incl een fasering in de tijd van de investeringen
- Voorbereiden van een versnellingsdesk
- Nadruk leggen op snel ontwikkelen van 'verdienmodellen', zoals bv carbon credits

Ook wordt aangedrongen op nieuwe regelingen, of vernieuwingen van regelingen, ook aan Tafel te bespreken.

Gevraagd wordt om deze stappen, voor zover mogelijk in de reikwijdte van de werkgroep, uit te werken, zodat er een scherp beeld van zowel kwantiteit van

investeringen én 'gap' ontstaat, alsmede in beeld komt welke (financiële) instrumentatie ontbreekt.

Dit zou idealiter voor 15 mei (komende Tafel) in beeld moeten zijn, zodat kabinet dit ook mee kan nemen in haar handreiking.

6. Voorbereiding Ronde Tafel Tweede Kamer

Voorzitter meldt hoe hij de Ronde Tafel in wil gaan. Ook raadt hij deelnemers vanuit de Tafel (zie convocatie) aan om rekening te houden met de perceptie en ontvangst van de inbreng tijdens de Ronde Tafel bij Kamerleden en pers.

7. Wvttk & sluiting

- Komende twee Tafelbijeenkomsten (aanpak, daarna 'resultaten') zal de scenariostudie geagendeerd worden.